

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Kubánská raketová krize
Martin Steinbach

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Obecné dějiny

Bakalářská práce

Kubánská raketová krize

Martin Steinbach

Vedoucí práce:

PhDr. Roman Kodet, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

.....

Obsah

1 ÚVOD	1
2 ZAČÁTEK STUDENÉ VÁLKY.....	5
3 POVÁLEČNÁ SITUACE NA KUBĚ.....	8
4 SBLIŽOVÁNÍ KUBY SE SOVĚTSKÝM SVAZEM	14
5 INVAZE V ZÁTOCE SVINÍ	17
6 SPOJENECTVÍ PRO POKROK A DRUHÁ KONFERENCE V PUNTA DEL ESTE.....	21
7 SETKÁNÍ VE VÍDNI A NOVÁ STRATEGIE KENNEDYHO ADMINISTRATIVY	25
8 OPERACE „ANADYR“	28
9 KRIZOVÝCH „TŘINÁCT DNÍ“.....	32
10 UDÁLOSTI OD VYHLÁŠENÍ BLOKÁDY	38
11 DOZVUKY KRIZE.....	47
12 ZÁVĚR	50
13 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	52
14 RESUMÉ	55

1 ÚVOD

Tato práce se věnuje událostem vedoucím ke Kubánské raketové krizi a krizi samotné. Analyzuje jak revoluční převrat na Kubě v 50. letech 19. století, tak momenty, které vedly k začlenění tohoto ostrovního státu do mocenské sféry Sovětského svazu. Podrobněji se práce zabývá krizovými třinácti dny v říjnu 1962, kdy Spojené státy zjistily přítomnost útočných raket na Kubě.

Téma Kubánské raketové krize jsem si vybral z důvodu mého osobního zájmu o studenou válku a nejzávažnější krize během ní. Zaujal mě především fakt, že se podle mnoha zdrojů a historiků jednalo o zdaleka nejvyhrocenější situaci od bipolárního uspořádání celého světa, kdy byly oba mocenské tábory na pokraji vypuknutí jaderné války. Zároveň se jednalo o důležitý posun v mezinárodních vztazích mezi západem a východem, kdy by se dalo hovořit o určitém uvolnění vztahů mezi USA a SSSR právě po zažehnutí raketové krize na Kubě.

První část bakalářské práce se zabývá vznikem samotné studené války po ukončení druhé světové války. Nahlíží na vznik bipolárního světa a mocenskou rivalitu mezi západem, prezentovaným především Spojenými státy americkými, a východním blokem pod vedením Sovětského svazu. V další části se práce zabývá událostmi na Kubě od nástupu Fulgencia Batisty k moci roku 1952 až do svržení jeho vlády revolučními silami Fidela Castra v roce 1959. Tato kapitola rovněž obsahuje náhled do osobního života Fidela Castra a jeho revoluční činnost jak na Kubě, tak v zahraničí. Následující pasáž se věnuje nástupu Fidela Castra k moci na Kubě a jeho postupnému odklonu od Spojených států amerických a následnému sblížení se Sovětským svazem. Jsou zde zdůrazněna fakta, kterými proti sobě kubánský diktátor obrátil vládu USA, což vedlo k americkému pokusu o Castrovo svržení v podobě neúspěšné invaze v Zátocě sviní. Na konci této části se práce zabývá postupným vytvořením plánu rozmístění sovětských raket na Kubě.

Hlavní kapitola práce je věnována samotné krizi během třinácti dnů v říjnu 1962. Tento úsek je rozdělen do dvou částí. První se věnuje hlavním událostem od odhalení existence vojenské základny na Kubě tajnými složkami americké vlády do vyhlášení námořní blokády ostrova. Je zde popsán vznik a funkce výkonného výboru Bílého domu ExComm, který byl pověřen prezidentem Kennedym k hledání východiska z aktuální krize. Výbor prakticky nepřetržitě projednával situaci od vyhodnocení špionážních leteckých snímků z 14. října dokazující přítomnost vojenského materiálu na základně u kubánského San Cristóbalu. Jsou zde také zohledněny návrhy, které ExComm překládal prezidentovi, jenž se nakonec rozhodl pro zahájení námořní blokády ostrova.

Druhá část se zabývá událostmi od počátku blokády, až po momenty vedoucí k definitivnímu ukončení krize. Tato pasáž obsahuje pohled na situaci sovětské strany, která se potýkala se značnou nejednotností v pohledu kubánského problému ve vedení komunistické strany. Dále pak pojednává o složitém jednání na půdě OSN, kde Spojené státy obhajovaly legitimitu blokády a jejich hlavní zástupce Adlai Stevenson veřejně konfrontoval svého sovětského oponenta důkazními materiály týkajícími se vojenské základny SSSR na Kubě. Je zde zohledněna vcelku nepřehledná diplomatická korespondence mezi Washingtonem a Moskvou, jenž po krizi vedla k zřízení „horké linky“ mezi vrchními představiteli obou stran. V kapitole je také věnován prostor nejvážnější situaci krize během tzv. „černé soboty“, kdy byl sestřelen špionážní letoun Spojených států a samotné ukončení krize pomocí kompromisů na obou stranách. Poslední kapitola práce se věnuje událostem po ukončení krize s náhledem na její celkový význam v rámci studené války a vnitropolitického vývoje na Kubě, v USA a v SSSR.

Jako hlavní zdroje pro tuto práci byly použity knihy *Karibská krize a Fidel Castro: Caudillo 20. století* od historika Vladimíra Nálevky, *Třináct dní: Vzpomínky na Kubánskou raketovou krizi* od Roberta Kennedyho a *Fidel Castro: Životopis pro dva hlasy* od Ignacia Ramoneta. *Karibská*

krize je jedinou česky psanou literaturou, která se věnuje výhradně tomuto tématu a autor se zde zabývá ucelenému pohledu na situaci na Kubě od konce druhé světové války, na samotnou raketovou krizi i na události, které po ní následovaly. Kniha *Fidel Castro: Caudillo 20. století* je zaměřena především na osobnost Fidela Castra v souvislosti s dějinami Kuby i celým obdobím studené války. Kniha napsaná Robertem Kennedym obsahuje osobní vzpomínky tohoto ministra spravedlnosti USA, člena ExCommu a prezidentova bratra, který zastával během jednání v krizových dnech důležitou úlohu. V této publikaci jsou například zveřejněny dopisy a důležité dokumenty, které si vyměňovaly obě zainteresované strany během Kubánské raketové krize. *Životopis pro dva hlasy* je biografie vedená rozhovorem, ve které samotný Fidel Castro mj. vzpomíná na události od počátku jeho revolučního hnutí, převzetí moci na Kubě, sblížení se Sovětským svazem a celkovou úlohu Kuby v říjnu 1962. Autor knihy Ignacio Ramonet je uznávaným španělským spisovatelem

a novinářem, který měl možnost se osobně scházet s Fidelem Castrem. Toto dílo bylo pro vznik práce velmi přínosné, protože obsahovalo vlastní a nijak nepřeformulované vzpomínky a komentáře kubánského diktátora, který byl přímým aktérem hlavních událostí, jimiž se bakalářská práce zabývá.

Dalšími důležitými publikacemi byly například *Nedokončený život: John F. Kennedy 1917–1963* od Roberta Dalleka a *Chruščov: Člověk a jeho doba* od Williama Taubmana. Určité kapitoly knihy byly vydatným zdrojem informací díky pohledu na krizi z pozice dvou nejmocnějších státníků té doby a přímých účastníků říjnových událostí. Obě tyto práce obsahovaly zajímavý náhled na způsob jednání prezidenta Kennedyho a prvního tajemníka Chruščova během nejvyhrocenějších situací Kubánské raketové krize. Pro části bakalářské práce, které se věnují úloze Kuby během konfliktu, byla důležitá kniha *Kuba: Nové dějiny* od Richarda Gotta.

V práci byly rovněž použity články z odborných časopisů jako například *Historický obzor* nebo *Dějiny a současnost* od autorů Vladimíra Abraháma nebo Jaroslava Fialy. Vzhledem k faktu, že odborná česká literatura není na téma Kubánské raketové krize nijak zvlášť bohatá, bylo tudíž v práci čerpáno také z cizojazyčných zdrojů jako například z internetové databáze JSTOR, který nabízí bohatou zásobu akademických publikací a studií.

2 ZAČÁTEK STUDENÉ VÁLKY

Karibská krize z roku 1962 byla nejvážnější konfrontací Spojených států amerických a Sovětského svazu během tzv. studené války. Svět se při ní dostal na pokraj vypuknutí jaderné války a jen díky kompromisům na obou stranách bipolárního světa nedošlo k závažnějšímu konfliktu. Termín „studená válka“ má několik původů. Váže se mj. k americkému novináři Herbertu Bayardu Swopovi, který jako „chladné“ charakterizoval poválečné mezinárodní vztahy mezi USA a SSSR.¹

Samotné počátky studené války se datují již ke konci druhé světové války. S postupnou porážkou nacistického Německa a pronikáním komunistického Sovětského svazu do střední Evropy rostly obavy západních mocností. Především Velké Británie a jejího ministerského předsedy Winstona Churchilla, který již během války opakovaně naléhal na amerického prezidenta Franklina Delano Roosevelta, aby se Velká Británie společně se Spojenými státy pokusily omezovat sovětský vliv ve střední a východní Evropě.²

Významnou událostí ve vývoji vztahů se Sovětským svazem byla Jaltská konference ze 4. až 11. února 1945 s krycím názvem Argonaut. Představitelé hlavních spojeneckých mocností Roosevelt a Churchill jednali se Stalinem mj. o vztahu spojenců k Německu, polské otázce, ale hlavními výsledky setkání bylo v podstatě přenechání východní Evropy sovětskému vlivu. Postup Spojených států byl velmi opatrný, protože Roosevelt si chtěl zajistit Stalinův slib, že po definitivní porážce Německa Sovětský vyhlásí svaz válku také Japonsku.³ Dalo by se říct, že Stalin vyšel z Jaltské konference jako vítěz, protože nabyl přesvědčení, že mu v jeho plánech s východní a střední Evropou nebude bráněno. „*Stalin*

---

¹ NÁLEVKA, Vladimír, *Studená válka*, Praha 2003, s. 12.

² LITERA, Bohuslav, *Studená válka: (Mezinárodní vztahy 1945–1963)*, Jinočany 1993, s. 11.

³ Tamtéž, s. 13.

*odrazil pokusy západních spojenců, aby uvolnil sevření Polska a zároveň si zajistil nadvládu ve východní Evropě.*⁴

Později po smrti prezidenta Roosevelta 12. dubna 1945 a nástupu Harryho Trumana začala americká politika ostřeji postupovat proti Sovětskému svazu. Stejným způsobem se začala projevat i Velká Británie, kde v parlamentních volbách zvítězila Labouristická strana. Ta se svým ministerským předsedou Attleem zastávala názor, že „Sovětský svaz je imperialistickou mocností, která svými ambicemi ohrožuje západní Evropu.“⁵ Po ukončení druhé světové války, rozdělení poraženého Německa do čtyř okupačních zón (americké, britské, sovětské a francouzské) a vzhledem ke stále narůstajícím napětím mezi západní a sovětskou sférou vlivu bylo vše připraveno pro vznik studené války. V prosinci 1947 byly dokonce zastaveny i pravidelné schůzky výboru ministrů zahraničí čtyř mocností, které dohlížely a odpovídaly na administrativu poválečného uspořádání v Evropě.⁶

Dalším významným mezníkem vznikajícího konfliktu byl Churchillův projev na půdě Westminsterské koleje v americkém Fultonu 5. března 1946. Tato řeč bývá označována jako první významný impuls k rozpoutání studené války. Šlo však spíše o věcnou analýzu reálného stavu mezinárodní situace, před níž mnozí zavírali oči. Podle Churchilla Sovětský svaz nechtěl válku, ale šlo mu především o co největší území, které po konci války zabere.⁷ Bývalý britský premiér proto kritizoval spojenece za to, že nechávali SSSR příliš volnou ruku v osvobození Evropy. Obviňoval Sovětský svaz z totalitních praktik⁸ a poprvé veřejně

⁴ DURMAN, Karel, *Popely ještě žhavé: velká politika 1938–1991*, Praha 2004, s. 125.

⁵ LITERA, s. 18.

⁶ HÝBNEROVÁ, Stanislava, *Mezinárodní vztahy po roce 1945*, Praha 1997, s. 11.

⁷ SMETANA, Vít, *Odložme brýle mámení!: Churchillův fultonský projev 65 let poté*. [online]. 2011 [cit. 2013-01-31]. Dostupné z: <http://icv.vlada.cz/cz/tema/odlozme-bryle-mameni!---churchilluv-fultonsky-projev-70-let-pote-81843/>

⁸ NÁLEVKA, *Studená válka*, s. 14.

použil termín „železná opona“ – „*Od Štětína na Baltu po Terst na Jadranu spadla napříč kontinentu železná opona.*“⁹

Na konečném rozdělení nejen poválečné Evropy, ale i světa měla podíl Trumanova doktrína a Marshallův plán. V doktríně prezidenta Trumana šlo především o otázku Turecka a Řecka. Na vliv v Turecku a Řecku, kde probíhala občanská válka, si činil nárok Sovětský svaz a řecká vláda proto požádala Spojené státy o ekonomickou pomoc. Ty byly připravené zadržet sovětskou komunistickou expanzi pomocí ekonomických prostředků. Na druhé straně také Sověti obviňovali USA a jejich spojence z dobyvačné a velmocenské politiky. Díky Marshallovu plánu měly Spojené státy ekonomicky pomoci válkou zdevastované Evropě. S vytvořením výše zmíněné železné opony se však tato pomoc týkala jen západních států, protože východní země měly od Sovětského svazu zakázáno přijmout jakoukoliv pomoc od spojeneckých mocností. Jak Trumanova doktrína, vyhlášená 12. března 1947, tak i Marshallův plán přijatý americkým Kongresem 3. dubna 1948, byly součástí nové politické strategie „zadržování komunismu“ formulované americkým diplomatem Georgem Frostem Kennanem.¹⁰

---

⁹ DURMAN, s. 176.

¹⁰ NÁLEVKA, *Studená válka*, s. 17.

3 POVÁLEČNÁ SITUACE NA KUBĚ

V březnu roku 1952 došlo na Kubě ke svržení vlády vojenským převratem Fulgencia Batisty. Jeho vládu lze charakterizovat jako osobní diktaturu, jíž považoval za legitimní zdroj osobního bohatství.¹¹ Zároveň si však tento diktátor uvědomoval problémy své země (negramotnost, pomalá industrializace, absence sociálních jistot) a několikrát například žádal Spojené státy o finanční podporu v podobě jakési „aktualizované verze Marshallova plánu“.¹² Batistův režim formálně uznala americká vláda prezidenta Harryho Trumana. Proti jeho diktátorské vládě se ovšem postupem času postavila celá řada opozičních seskupení. Nejvýznamnějším z nich bylo Hnutí mládeže století pod vedením mladého právníka Fidela Castra.¹³ Tato skupina provedla 26. července 1953 ozbrojený útok na vojenskou základnu Moncada v Santiagu de Cuba. Hlavní myšlenky této skupiny přímo odkazovaly na básníka a spisovatele José Martího, který byl vůdčí osobností kubánského hnutí za nezávislost na Španělsku koncem 19. století.

Datum akce byl vybrán na tradiční karnevalové slavnosti a Fidel Castro se svým bratrem Raúlem očekávali, že jejich čin vyburcuje lid k celonárodnímu povstání. Útok samotný ovšem skončil pro opoziční síly katastrofou. Kasárna Moncada se nepodařilo dobýt a Fidel Castro musel se svými druhy unikat před zatčením. Nakonec byli dopadeni v oblasti pohoří Sierry Maestry hlídkou poručíka Pedra Sarií, který znal Fidela z univerzitních aktivit a neupozornil na jeho totožnost, dokud své zajatce nepředal do ochranné péče Peréze Serantese. Zavezl Castra s několika jeho komplici do civilního vězení hlídaného policí a ne zpět do kasáren Moncada, což pravděpodobně zachránilo Castra před jistou smrtí.¹⁴

---

¹¹ NÁLEVKA, Vladimír, *Fidel Castro: caudillo 20. století*, Praha 2009, s. 15.

¹² FIALA, Jaroslav, *Kubánská revoluce a počátek vlády Fidela Castra*. Historický obzor, 2010, 5/6, s. 121.

¹³ NÁLEVKA, Vladimír, *Karibská krize*, Praha 2001, s. 21.

¹⁴ RAMONET, Ignacio, *Fidel Castro: životopis pro dva hlasy*, Praha 2009, s. 163.

Následovaly popravy členů Hnutí a 21. září začal soudní proces s povstalci včetně Fidela Castra. Ke Castrovi však přistupovaly justiční orgány odděleně a jeho samostatný proces byl zahájen 16. října. Zde pronesl svoji obhajobu „*Dějiny mi dají za pravdu*“ a hovořil zároveň o plánu Hnutí Pěti revolučních zákonů. Ty odkazovaly opět na José Martino a byly velmi vlastenecky a demokraticky orientované. Text projevu byl tajně zaznamenán a šířen mezi kubánskými obyvateli.¹⁵ Fidel Castro byl nakonec i se svým bratrem Raúlem odsouzen na 15 let ve vězení Model na Isla de Pinos.

Útok na kasárna Moncada však nebyl jediným činem opozičních sil na Kubě. Například v dubnu 1956 početně malá skupina vedená Partido Autenciem zaútočila podobným stylem jako Hnutí mládeže na kasárna v Matazanas. Jako naprostá většina podobných akcí však skončila nezdarem. Všichni účastníci útoku byli zabití.¹⁶

Ve vězení směl Castro přijímat návštěvy, dostávat potravinové balíčky nebo knihy od svých přátel. Soud všem povstalcům udělil status politického vězně. V roce 1955 byli oba bratři i s několika dalšími strůjci útoku na kasárna Moncada amnestováni. K jejich propuštění nepřímo přispěl nátlak vlády Spojených států a vysokých církevních hodnostářů.¹⁷ Jelikož nebylo Castrovi dovoleno působit na havanské univerzitě, ale ani v jeho původním pracovišti - v rozhlase - byl nucen odejít se svými druhy do zahraničí. Nejprve se dostal do Spojených států, kde se setkal s několika představiteli opozičních exilových sil, ale když u nich neuspěl s myšlenkou ozbrojené invaze, zamířil do sousedního Mexika. Zde se setkal s argentinským lékařem Ernestem Che Guevarou, který podobně jako Castro hledal azyl po neúspěšném pokusu o revoluci. Guevara dříve působil v Guatemale.

---

¹⁵ NÁLEVKA, *Fidel Castro: caudillo 20. století*, s. 21.

¹⁶ DOLGOFF, Sam, *Kubánská revoluce: Kritický pohled*, Brno 2002, s. 43.

¹⁷ NÁLEVKA, *Karibská krize*, s. 21.

Mezi ním a Fidélem Castrem vzniklo velké přátelství. Guevara byl již při prvním setkání přesvědčeným marxistou¹⁸ a vyjadřoval sympatie k Fidelovým myšlenkám ohledně svržení Batistovo vlády na Kubě. Oba revolucionáři začali se společným vojenským výcvikem pod vedením republikánského zkušeného generála Alberta Baya. Po ukončení výcviku vyplul Fidel Castro na jachtě Granma 26. listopadu 1956 směrem ke Kubě. O půlnoci z 1. na 2. prosince téhož roku se 82 odbojářů vedených Fidélem Castrem, Raúlem Castrem, Camilem Cienfuegosem a Che Guevarou tajně vylodilo na území Kuby na Playa de las Colorades s cílem postupně připravit celonárodní povstání.

Skupina společně s reorganizovanou skupinou Hnutí 26. července zahájila partyzánskou válku na kubánském pohoří Sierra Maestra. Z původně 82 mužů však dorazilo do pohoří jen 12 z nich – bratři Fidel a Raúl Castrové, Juan Almeida, Ernesto Che Guevara, Camilo Cienfuegos, Ciro Redondo, Efigenio Ameijeiras, Universo Sánchez, Faustino Pérez, Calixto Garcia, René Rodriguez a Calixto Morales.¹⁹ Zbytek členů vylodění byl po cestě zajat nebo zastřelen příslušníky Batistových vládních a armádních sil. Kubánský diktátor osobně věřil, že se mu podařilo záškodníky definitivně porazit. Nepřipouštěl si možnost, že by Hnutí 26. července mohlo být reálnou hrozbou pro jeho vládnoucí aparát. Již 17. ledna 1957 však povstalci ve své partyzánské válce dosáhli prvního výraznějšího úspěchu. V malé bitvě o vojenskou stanici v osadě La Plata zvítězil Fidel Castro a vyvrátil tak lživou propagandu, která již dříve informovala veřejnost o jeho smrti.

Hnutí 26. července se postupně rozrůstalo o další členy a získávalo také podporu širší veřejnosti, která čím dál více nesouhlasila s diktátorskými způsoby vlády Fulgencia Batisty. Jejich další vojenské úspěchy přišly v květnu 1957 u vojenského tábora El Uvero, čímž povstalci prolomili obklíčení Sierry Maestry. Postupem času se také

---

¹⁸ RAMONET, s. 171.

¹⁹ NÁLEVKA, *Fidel Castro: caudillo 20. století*, s. 32.

formovaly cíle a politické požadavky odboje. „*Politicko-sociální manifest ze Sierry Maestry*“ vyšel v červenci roku 1957. Zde Castro slíbil po pádu Batistova režimu „*okamžité provedení voleb do všech zastupitelských orgánů země a předání moci vítězům volebního klání.*“²⁰ Manifest vznikl i z obávané možnosti vzniku kompromisního jednání mezi částí odboje a opozice s Batistou. Občanská opozice na Kubě byla v té době reprezentovaná Ramónem San Martínem a jeho společníky. Ti nepřijali manifest příliš nadšeně. V pokusu o určité vylepšení manifestu vznikl „*Dopis Junty kubánského osvobození*“, pod který se podepsali vrchní představitelé kubánského exilu v zahraničí.

Samotné boje partyzánské války se mezitím rozšířily na rozlehlejší území Kuby. Několikrát sice musel Castro odrážet protiútoky vládních sil, ale ukončení bojů ve prospěch Hnutí 26. července se blížilo každým dnem. Partyzánská válka trvala téměř dva roky a na jejím konci slavil Fidel Castro vítězství. 29. prosince 1958 zaútočily Guevarovy oddíly na hlavní město provincie Villa Clara Santa Clara, které o dva dny později kapitulovalo. Během silvestrovských oslav nového roku uprchl Batista ze země a v roce 1973 zemřel ve španělském exilu. Ačkoliv měla státní armáda několikanásobnou převahu, revolučním jednotkám se podařilo ovládnout Kubu. Tato skutečnost poznamenala samotného Castra, který byl posílen ve své víře, že jakékoliv překážky lze překonat „*silou vůle*“.²¹ Po vítězství revoluce Castro neusiloval o post prezidenta Kuby. „*Chtěl jsem dokázat, že nebojuji za své osobní zájmy.*“²²

V lednu 1959 byla již celá Kuba definitivně pod vlivem Hnutí 26. července. Následně byla vytvořena prozatímní vláda v čele s prezidentem Manuelem Urrutiou. Jeho moc však byla značně omezena, protože mocenské prostředky na Kubě měli neotřesitelně ve svých rukou vojenští zástupci Hnutí 26. července. Do pěti dnů po svém ustavení byla vláda uznána například USA, Velkou Británií, Španělskem a dalšími zeměmi.

²⁰ Tamtéž, s. 37.

²¹ GEYEROVÁ, Georgie, *Fidel Castro: Partyzánský princ*, Praha 2001, s. 190.

²² RAMONET, s. 214.

Premiérem nové vlády byl jmenován José Miró Cardona. Ten byl společně s Urrutiou představitelem pravého křídla Hnutí 26. července. Levicově zaměřený Castro obdržel post velitele ozbrojených sil, ovšem bez členství ve vládě. Následné zřízení tribunálů odsoudilo k smrti na 500 osob z řad zastánců starého režimu. Tyto akce nezůstaly bez povšimnutí severoamerického tisku, který toto počínání revolucionářů odsuzoval. Nespokojenost panovala i uvnitř revolučních sil a po nátlaku na prezidenta Urrutia byl 16. února Fidel Castro jmenován novým ministerským předsedou. Castro reprezentoval radikálnější křídlo a stály za ním zejména chudší vrstvy obyvatelstva.²³

Po pozemkové reformě ze 17. května 1959, kterou odmítl stávající prezident Urrutia podepsat a byl následně donucen vzdát se svého úřadu, nastoupil místo něj do postu prezidenta radikální Osvaldo Dorticós Torrado, který Castrovi slíbil naprostou loajalitu. Samotná pozemková reforma znárodňovala mj. i 47 % půdy vlastněné investory ze Spojených států a přeměnila pozemkovou držbu ve prospěch povstaleckého vojska. Touto reformou byly postiženy především zahraniční společnosti a domácí pozemková oligarchie. Proti této reformě se však ozývaly kritické hlasy i z jádra Hnutí 26. července, ovšem Castro dokázal svoji pozici udržet a pozemkovou reformu prosadit.

Nepříznivý byl i vztah některých ostatních států Latinské Ameriky. V Dominikánské republice vládl diktátor Rafael Trujillo a obával se, že vítězství revolucionářů na Kubě může být potenciální hrozbou pro jeho mocenské postavení ve vlastní zemi. V hlavním městě toho ostrovního státu – v Santo Domingu – vzniklo i první odbojové exilové centrum proti Fidelovi Castrovi. To vedl bývalý Batistův generál José Podraza. Kuba však pomocí vlastní špionáže dobře věděla o záměrech a činnosti exilového odboje. Další zemí, která nesouhlasila s Castrovým režimem, bylo Haiti. To dokonce zorganizovalo zasedání ministrů zahraničí

---

²³ FIALA, Jaroslav, *Nástup kubánské revoluce: Fidel Castro versus USA před padesáti lety*. Dějiny a současnost, 2009, 3.

Organizace amerických států (OAS) a na společné schůzce v srpnu 1959 se proti novým poměrům na Kubě postavila Brazílie, Mexiko, Venezuela a Bolívie. Spojené státy přispěly k jednání rezolucí, „*kteřá odsuzovala totalitní režimy v diskutovaném teritoriu.*“²⁴

Uvnitř mocenského spektra vlády Fidela Castra se také objevovaly problémy. Například velitel leteckých sil povstalecké armády Pedro Díaz Lanz kritizoval ještě za Urruitovy vlády Castra z přílišné podpory a infiltrace komunistů v ozbrojených silách. Lanz byl později donucen k odchodu do exilu a na podzim roku 1959 s tichým souhlasem Spojených států dokonce organizoval nálety na některé cíle kubánského průmyslu.²⁵ Vláda Spojených států amerických se od těchto akcí oficiálně distancovala.

Na Kubě mezitím vzrostly hospodářské problémy. Národní banka měla nedostatek deviz, pokračoval odliv kapitálu a omezen byl dovoz luxusního zboží. Vláda proto zavedla vysokou daň na těžbařské společnosti. Ty musely podle výnosu z 1. listopadu 1959 odvádět až 60 % svého příjmu státu. Na tyto skutečnosti zareagovala negativně vláda Spojených států. Ta v podstatě ještě stále ovládala kubánskou ekonomiku a přišla s odvetnými opatřeními. Příkladem byla tzv. cukrová kvóta – „*Množství cukru, které USA nakupovaly jako svého druhu dotaci, protože měly vlastního cukru přebytek, byla snížena a bylo stanoveno, že v roce 1961 bude zrušena úplně.*“²⁶ V tomto momentu je možné sledovat jednu z hlavních příčin orientace Kuby na Sovětský svaz v rámci bipolárního rozdělení světa. Kreml využil příležitosti a hned v následujícím roce 1960 začal skrze Kubu podnikat kroky k pronikání do mocenské sféry Spojených států na západní polokouli.

---

²⁴ NÁLEVKA, *Karibská krize*, s. 25.

²⁵ NÁLEVKA, *Fidel Castro: caudillo 20. století*, s. 53.

²⁶ DURMAN, s. 511.

4 SBLIŽOVÁNÍ KUBY SE SOVĚTSKÝM SVAZEM

V únoru 1960 navštívil Kubu vlivný představitel sovětské politiky s arménskými kořeny Anastáz Ivanovič Mikojan, který za éry Nikity Chruščova působil jako první náměstek předsedy Rady ministrů SSSR, ale politicky se v Rusku angažoval již v době Lenina. Během svého pobytu na Kubě podepsal s Castrem obchodní smlouvu a dohodu o poskytnutí úvěru. Součástí této dohody bylo, že Sovětský svaz odkoupí od Kuby skoro půl milionu tun cukru a také se zavázal, že později bude v podobných nákupech pokračovat.²⁷ Vzhledem k tomu, že Sovětský svaz byl se svými zásobami cukru více než soběstačný, lze tento krok označit za ryze politický.

Následovala masivní podpora a pomoc SSSR ve prospěch Castrova režimu. Sověti poskytli Kubě úvěr ve výši 100 milionů dolarů a další finanční půjčky následovaly. Tyto finance byly například využity na nákup zbraní pro kubánskou armádu, které na ostrov dodávaly zbrojovky z východního bloku, tedy i z Československa. Kuba také obdržela dodávku sovětské ropy, kterou americké společnosti na Kubě následně odmítly zpracovat.²⁸

Spojené státy na sblížení Kuby a SSSR záhy zareagovaly. Vláda na výše zmíněné skutečnosti odpověděla usnesením Sněmovny reprezentantů o zastavení všech forem pomoci ostrovu. Tímto dalším izolačním krokem z přelomu července a srpna roku 1960 ukončila nákup kubánského cukru. Ostrovní stát v předchozích letech fungoval jako hlavní zásobárna cukru Američanů. Kuba byla těmito kroky „donucena“ zaměřit svoji orientaci výhradně na Sovětský svaz. Diplomatické vztahy mezi těmito dvěma zeměmi byly přerušeny od roku 1952 po Batistově státním převratu, ale nyní byly v květnu 1960 znovu oficiálně obnoveny. 1. srpna 1960 vydal Bílý dům v čele s prezidentem Eisenhowerem

---

²⁷ NÁLEVKA, *Karibská krize*, s. 26.

²⁸ FIALA, Jaroslav, *Nástup kubánské revoluce: Fidel Castro versus USA před padesáti lety*. Dějiny a současnost, 2009, 3.

prohlášení o Odpovědnosti kubánské vlády za zvyšování mezinárodního napětí na západní polokouli.

Fidel Castro využil prohlášení Bílého domu k posílení svého vlivu na Kubě, ale i v celém Karibiku. Již 2. září vydal Havanskou deklaraci. Ta měla být jakýmsi protipólem dokumentu z kostarického San José, ve kterém Spojené státy před OAS opět obviňovaly Kubu z ohrožování míru na západní polokouli.²⁹ Castro ve své deklaraci poukazyval na rozpor mezi bohatou a chudou Amerikou. Je nutné podotknout, že poměrně agresivní politika USA v zemích na jih od hranic napomáhala diktátorově argumentaci. Zároveň se neskryvavě snažil svým vlastním revolučním příkladem zbytek Latinské Ameriky inspirovat.³⁰

V další části roku na podzimním zasedání OSN v New Yorku vystoupil Castro ryze v duchu Havanské deklarace. Jednání se týkala mj. otázky dekolonizace a během těchto dnů patnáctého Valného shromáždění se zde osobně sblížil Fidel Castro s Nikitou Chruščovem. To symbolizovalo veliký posun ve vztazích mezi SSSR a Kubou. „*Moskva konečně našla v Novém světě charismatického vlajkonoše revoluce.*“³¹ Američané se Castrovi snažili pobyt co nejvíce zkomplikovat. Diktátor v jednu chvíli prostřednictvím médií nahlas uvažoval o protestním přespání ve stanech na trávníku před budovou OSN. Hostitelská země však nakonec zcela ustoupila a Castro se ubytoval v jednom z nejluxusnějších hotelů na Manhattanu.³²

V říjnu 1960 na Kubě vrcholila znárodňovací taktika tamější vlády. 13. října vyšly dekrety o znárodnění bank a všech průmyslových podniků. Tento krok byl jednoznačně mířen proti Spojeným státům a severoamerickému kapitálu na Kubě. 30 % pozemků skončilo ve společenském sektoru, přibližně 80 % průmyslové kapacity spadalo pod

---

²⁹ JUNGBAUER, Radomír, *Organizace amerických států*, Praha 1988, s. 45.

³⁰ ANDREW, Christopher a Vasilij Nikitič MITROCHIN, *Operace KGB a studená válka: Mitrochinův archiv II*, Praha 2008, s. 58.

³¹ Tamtéž, s. 54.

³² NÁLEVKA, *Fidel Castro: caudillo 20. století*, s. 57.

státní kontrolu a 90 % vývozu ze země produkovaly státní podniky.³³ 19. října odvolaly Spojené státy svého velvyslance z Havany a byl zastaven veškerý vývoz na ostrov. V důsledku těchto událostí vyslal Castro obchodní misi vedenou Ernestem Che Guevarou do zemí kontrolovaných Sovětským svazem. Ta měla za následek vytvoření nových politicko-hospodářských vazeb mezi Kubou a socialistickými státy. Například Československo podepsalo kontrakt o dovozu kubánského cukru, ačkoliv jej vůbec nepotřebovalo. Moskva těmito podpůrnými kroky vytvořila z Kuby předsunutou pozici socialismu na americkém kontinentě.³⁴

Americká vláda nakonec přerušila veškeré diplomatické styky s Havanou. K tomu oficiálně došlo 3. ledna 1961 ještě za vlády prezidenta Dwighta Eisenhowera. Jeho nástupce John F. Kennedy měl převzít úřad 20. ledna téhož roku a izolační kroky vůči Kubě podporoval už jako prezidentský kandidát a senátor USA za stát Massachusetts.³⁵ Moment přerušení diplomatických vztahů s Kubou by se dal označit jako jeden z největších omylů americké vlády. USA tím v podstatě donutily Castra k definitivnímu příklonu k Sovětskému svazu. Fidel Castro totiž původně nebyl komunistou a měl s těmi kubánskými velmi ostré spory, ale po ukončení diplomatických vztahů s USA a příklonem k Moskvě se rozhodl akceptovat marxisticko-leninskou ideologii. K té se otevřeně přihlásil v prosinci roku 1961. Sovětský svaz ze začátku nesympatizoval s kubánskými partyzány, ale v rámci snahy o získání mocenské výhody na západní polokouli změnil vůči Castrovi přístup. Chruščov dokonce v projevu z 6. ledna 1961 vyzdvihl roli Kuby v boji s celosvětovým imperialismem.³⁶

---

³³ GOTT, Richard, *Kuba: nové dějiny*, Praha 2005, s. 237.

³⁴ NÁLEVKA, *Fidel Castro: caudillo 20. století*, s. 58.

³⁵ DALLEK, Robert, *Nedokončený život: John F. Kennedy 1917–1963*, Praha 2006, s. 456.

³⁶ NÁLEVKA, *Karibská krize*, s. 30.

5 INVAZE V ZÁTOCE SVINÍ

Vláda Spojených států amerických zaujala vůči kubánskému revolučnímu režimu tvrdý politický postoj. Ještě za prezidenta Eisenhowera vznikl návrh finanční pomoci exilovému kubánskému hnutí a v březnu roku 1960 byl dokonce odsouhlasen tajný program Bílého domu s krycím názvem „Pluto“. Ten zahrnoval kompletní organizaci, vojenskou přípravu a invazi proticastrovských vojsk ze zahraničí na Kubu. Po nástupu prezidenta Kennedyho do úřadu se v plánech na svržení Castrovy vlády násilím pokračovalo. Spojené státy chtěly s Kubou zopakovat akci z Guatemaly, kde levicovou vládu Jacoba Arbenze svrhla taktéž invaze, v jejímž čele stáli exiloví důstojníci podporováni CIA.³⁷ V původních plánech invaze se počítalo s vyloděním vojska ve městě Trinidadu na jihu Kuby s možností rychlého a bezpečného ústupu do blízkého pohoří Escambray. 20. ledna 1961, tedy v den nástupu Kennedyho do funkce, předložili generál Lemnitzer a ředitel tajné služby CIA Allan Dulles prezidentovi projekt celé akce.

Prezident si vyžádal čas na důkladné prostudování plánů operace, ale k invazi začal zaujímat velmi nedůvěřivý postoj. Jeho vlastní tým poradců a velitelé ozbrojených složek ovšem útok bezpodmínečně vyžadovali a na Kennedyho tlačili, poněvadž faktor času byl pro úspěch akce zásadní.³⁸ Zároveň plán počítal s vojenskou pomocí Spojených států a se souběžným celokubánským povstáním proti Castrovi. V průběhu ledna a února Kennedy odmítl vylodění v Trinidadu a rozhodl se pro jinou akci, tentokrát však bez očividné podpory amerických složek. Zvolil vylodění proticastrovských vojsk v Playa Girón v málo přístupné oblasti poloostrova Zapata. Lze soudit, že prezidentův úsudek v této otázce byl špatný, protože z vojenského hlediska bylo toto místo naprosto nevyhovující. Vojáci zde mohli snadno padnout do pastí a jejich případný ústup do bezpečné oblasti hor by vyžadoval překonat vzdálenost

---

³⁷ GOTT, s. 243.

³⁸ NÁLEVKA, *Karibská krize*, s. 31.

minimálně 100 kilometrů.³⁹ Zároveň Američané netušili, že právě v této části ostrova kubánská vláda investovala značné prostředky do celkového rozvoje oblasti, proto se tam místní armáda mohla rychle a efektivně přesunout.⁴⁰

Konečné datum vylodění bylo ustanoveno na 17. dubna. Proti tomuto termínu však byl ministr obrany Robert McNamara a předseda zahraničního výboru Senátu James Fulbright. 12. dubna si nechal Kennedy otevřená „zadní vrátka“, protože na tiskové konferenci oznámil, že *„Spojené státy nebudou za žádných okolností na Kubě intervenovat, protože nejde o spor mezi USA a Kubou, ale mezi samotnými Kubánci.“*⁴¹ Ještě před vyloděním měl letecký útok vyřadit z provozu hlavní strategické vojenské cíle v Havaně a okolí. Akce však nezaznamenala výraznější úspěch a kubánská vláda podala formální stížnost na Radu bezpečnosti OSN. To Kennedyho donutilo odvolat plánovaný druhý nálet a kubánské vojsko se mezitím stihlo rychle mobilizovat.

V neděli 17. dubna ráno se v Zátocě sviní vylodila Brigáda 2506 o celkovém počtu 1 500 mužů. Ti se dostali na ostrov pomocí motorových člunů, které však už během cesty stihla napadnout kubánská letadla B-26 a T-33 a citelně tak invazní vojska oslabilo ještě před dospěním ke kubánské pevnině a postupu do vnitrozemí.⁴² Samotný cíl akce spočíval v dobytí a obsazení částí ostrovního území a nastolit prozatímní vládu v čele s Miro Cardonou. Ta měla následně požádat o vojenskou pomoc a zásah OAS. Plán však nevycházel hladce a kubánská armáda v prvních dnech po vylodění zabila nebo zajala více než 100 invazních vojáků. Brigáda 2506 zoufale čelila převaze, a když po těžkém útoku několika kubánských tanků požádala Spojené státy o leteckou podporu, Washington neodpověděl.⁴³ Vojenský velitel kubánské armády Ejercito Rebelde se svými muži postupně obklíčil a zcela zneškodnil útočníky.

³⁹ NÁLEVKA, *Fidel Castro: caudillo 20. století*, s. 61.

⁴⁰ GOTT, s. 245.

⁴¹ DURMAN, s. 536.

⁴² JONES, Howard, *Zátoka sviní*, Praha 2009, s. 17.

⁴³ Tamtéž, s. 151.

Poslední boje proběhly v podvečer 19. dubna. Příčiny neúspěchu akce je možné shrnout do několika bodů. Především CIA podcenila celkovou stabilitu Castrova režimu a sílu jeho armády. Dále pak volba Zátoky sviní byla jednoznačným strategickým omylem. A také odvolání druhého leteckého útoku přispělo v negativní míře k ztroskotání invaze.

Hlavní spojenec Kuby – Sovětský svaz – reagoval na výše zmíněné události protestní nótou mířenou přímo prezidentu Kennedymu. V ní Chruščov označil invazi za jednoznačný akt americké agrese a zmínil zde i připravenost SSSR poskytnout Kubě vojenskou pomoc k odražení útoku. Kennedy v odpovědi odmítl spoluúčast USA na invazi a charakterizoval ji jako jednoznačný boj Kubánců proti Castrově diktatuře. Ztroskotání invaze v Zátoce sviní stálo místo samotného Allena Dullese i části vedení CIA. Dulles odstoupil v září 1961 a na jeho místo se dostal John McCone. Prezident Kennedy za neúspěšnou akci převzal veškerou zodpovědnost, přesto, anebo možná právě proto nebyl spokojen s radami svých poradců, kteří ho během akce několikrát naprosto mylně informovali o dění na Kubě.⁴⁴

Zátoka sviní donutila Kennedyho administrativu změnit svojí strategii vůči Kubě, ovšem snahy o zničení Castrova režimu nezmizely. Samotný prezident a jeho bratr Robert pověřili generála Edwarda Lansdalea, odborníka na protipovstalecký boj, plánem „Operace Mangusta“. Ten měl na Kubě vyvolat nepokoje a svrhnout vládnoucí režim, a to i pomocí atentátu na samotného Fidela Castra.⁴⁵ Generál, který dříve působil například na Filipínách, měl pod svým velením na 400 důstojníků CIA. Cíle svého plánu představil v Bílém domě v lednu 1962. Nepočítaly s přímou vojenskou účastí Spojených států na akcích vedoucích ke svržení režimu na Kubě. Operace ale byla odložena jako nouzové řešení. O plánu se však pomocí svých agentů dozvěděl Fidel Castro, který se přirozeně cítil ohrožen ze strany Spojených států. Nebyl

---

⁴⁴ DURMAN, s. 536.

⁴⁵ GOTT, s. 247.

by to první pokus o atentát na tohoto diktátora. Došlo k nim již po jeho nástupu k moci po vítězné revoluci a v roce 2007 Kubánská bezpečnost oznámila, že v posledních více než čtyřiceti letech čelil Castro celkem 638 pokusům o atentát.⁴⁶

Po Zátocě sviní získal Fidel Castro mezi socialistickými zeměmi mezinárodní pověst „*revolučního Davida hrdinsky bojujícího s americkým imperialistickým Goliášem*“⁴⁷ a mohl na Kubě plně etablovat totalitní politický režim podle vzoru Sovětského svazu. Spojením Hnutí 26. července, Lidové socialistické strany a Direktoría 13. března vzniklo Sjednocení revolučních organizací. V rámci vytváření jednotného stranicko-politického aparátu však stále docházelo ke sporům mezi někdejšími povstalci a komunisty. Komunistická špička vypracovala detailní plán hospodářského rozvoje, ale samotný Castro nebo Guevara byli proti tomuto návrhu. Plán totiž obsahoval požadavek naprostého znárodnění zemědělské výroby i v oblastech, kde rolníci pěstovali tabák nebo třtinu ryze pro soukromé účely.

Castrovi se nakonec podařilo omezit vliv komunistů a jednoho z jejich hlavních představitelů na Kubě - Aníbala Escalanteho - nechal odsoudit k 15 letům vězení. Castro nechtěl tolerovat žádnou politickou sílu, která by mohla ohrozit jeho výsadní postavení. Později vyšlo najevo, že Escalante byl zpočátku podporován Moskvou, která zřejmě plně nedůvěřovala Castrovi a jeho lidem.⁴⁸ Po Escalantově odstranění se Chruščov zcela jednoznačně orientoval na Fidela Castra ve snaze kubánského přijetí sovětských představ o vedení společnosti.

---

⁴⁶ NÁLEVKA, *Fidel Castro: caudillo 20. století*, s. 63.

⁴⁷ ANDREW, s. 58.

⁴⁸ NÁLEVKA, *Karibská krize*, s. 36.

6 SPOJENECTVÍ PRO POKROK A DRUHÁ KONFERENCE V PUNTA DEL ESTE

V zemích Latinské Ameriky docházelo v průběhu 50. a 60. let k závažnému prohlubování sociálních rozdílů. Tato skutečnost vytvářela prostor pro vznik politického radikalismu a nastolování diktátorských režimů. V roce 1958 se brazilský prezident Juscelino Kubitschek snažil zmírnit tyto nerovnosti vytvořením projektu Panamerické operace.⁴⁹ Ten měl hospodářsky pomoci všem státům Latinské Ameriky a na projektu se měly podílet i Spojené státy americké. Prezident Eisenhower ještě ke konci svého vládního období poskytl 60 milionů dolarů republikám ve Střední Americe na sociální rozvoj. Tímto krokem zamýšlel zmírnění protiamerických nálad a posílení negativního postoje vůči režimu Fidela Castra na Kubě. V roce 1960 proběhla konference v Bogotě, kde bylo rozhodnuto o další finanční pomoci latinskoamerickým státům vyjma Kuby.⁵⁰

S nástupem Johna Kennedyho do prezidentského úřadu zahájily Spojené státy éru velmi aktivní politiky vůči svým jižním sousedům. Nový prezident 13. března 1961 představil na shromáždění titulářů tzv. program Spojenectví pro pokrok. Ten by se mohl shrnout jako plán na řešení politických, hospodářských a sociálních problémů Latinské Ameriky. USA se distancovaly od vojenských a totalitních diktatur na západní polokouli a zároveň proklamovaly užší spolupráci s občanskými vládami. Program dále sliboval hospodářskou pomoc, vytvoření společného trhu a budování efektivní infrastruktury. Kuba součástí tohoto plánu samozřejmě nebyla.

V srpnu 1961 proběhlo v Uruguayi v letovisku Punta del Esta zasedání Meziamerické hospodářské a sociální rady OAS. Zde označil Ernesto Guevara jakožto vedoucí kubánské delegace program Spojenectví pro pokrok za nebezpečnou iluzi a předložil ostatním státům

---

⁴⁹ NÁLEVKA, Vladimír, *Světová politika ve 20. století (II.)*, Praha 2005, s. 108.

⁵⁰ NÁLEVKA, *Karibská krize*, s. 37.

vlastní rozvojové návrhy, které však jihoamerické státy odmítly. Na této akci se Guevara setkal s Richardem Goodwinem - zvláštním poradcem prezidenta Kennedyho pro meziamerické záležitosti. Při tomto rozhovoru sice „Che“ stále označoval program Spojených států za nástroj amerického imperialismu, ale zároveň připustil možnost obnovení diplomatických vztahů s USA.⁵¹ Samotný Goodwin byl tímto postojem velmi překvapen a osobně jej pak tlumočil prezidentu Kennedymu. V podobném duchu se v září téhož roku vyjádřil i sám Castro. Vláda USA na toto prohlášení ovšem nereagovala a dále zastávala tvrdou politiku vůči Kubě, čímž jen pomáhala vztahům Havana – Moskva.

V rámci spojenectví pro pokrok Spojené státy americké poskytly 500 milionů dolarů a byly připraveny poskytnout Latinské Americe dalších 20 miliard. Dále pak ukončily diplomatické vztahy s diktátorskými režimy v Nikaragui, na Haiti a v Paraguayi. Latinskoamerické státy, kterým byla mířena finanční pomoc, však s realizací plánů USA nespěchaly. Dělo se tak v důsledku špatné stability vlád v oněch zemích, absencí demokratických tradic, nedostatečnou byrokracií a všeobecnou nechutí k reformám. Prezident Kennedy však stále věřil ve Spojenectví, ale zcela zjevný problém byla Kuba pod vedením Fidela Castra. Prezident začal postupně odstupovat od Spojenectví pro pokrok a po atentátu na Johna Kennedyho a nástupu prezidenta Lyndona Johnsona v roce 1963 byl program zrušen.

Na podzim roku 1961 navštívil Spojené státy peruánský prezident Manuel Prado. V rozhovorech s prezidentem Kennedym navrhoval soustředit pozornost OAS na nepříznivou situaci politických vězňů na Kubě. Kennedy souhlasil a připravil setkání ministrů zahraničí amerických republik. Argentina, Brazílie, Kolumbie a Chile však neměly zájem o kolektivní sankce vůči Kubě, proto nebyl Pradův návrh realizován.

---

⁵¹ Tamtéž, s. 40.

22. ledna 1962 se uskutečnila konference v Punta del Este. Na ní už vystupovaly USA plně proti Kubě s požadavkem úplné izolace a vyvíjely tlak v tomto smyslu i na své jižní sousedy. Argentina, Brazílie, Chile a Mexiko si však nepřály žádné vojenské nebo jiné tvrdé akce vůči Castrovi. Kennedy se mohl spolehnout pouze na podporu Venezuely, Kolumbie a později se na jeho stranu přiklonilo i Chile. USA předložily svůj čtyřbodový návrh řešení situace, který obsahoval přerušování veškerých diplomatických styků OAS s Kubou, ukončení všech turistických, telekomunikačních a obchodních kontaktů, ustanovení speciální dozorčí komise a zavedení úplné blokády Kuby.⁵² Spojené státy zastupoval na jednání státní tajemník Dean Rusk, jenž zmiňoval především obavu o rozšíření komunistického vlivu na západní polokouli.

Konference čtyřbodový plán neschválila, ale Kuba byla vyloučena z Organizace amerických států. Odůvodněním tohoto kroku bylo, že nebude tolerován příklon jakéhokoliv státu OAS k marxismu-leninismu. Pro vyloučení hlasovalo celkem 14 států. Zástupci Argentiny, Brazílie, Mexika, Bolívie a Ekvádoru se zdrželi hlasování. Schváleno bylo i udělení embarga na dodávky zbraní pro Kubu. 31. ledna po ukončení konference prohlásil prezident Kennedy Kubu za stát komunistického bloku a za reálné ohnisko konfliktu na západní polokouli.⁵³ Významní spojenci USA (např. Velká Británie, Francie nebo Kanada) však nesouhlasili s úplnou izolací Kuby a rozhodli se pokračovat v obchodních stycích s Castrem.

V reakci na události z druhé konference v Punta del Este vyhlásil 2. února 1962 Fidel Castro tzv. II. havanskou deklaráci. Mířena byla jak proti Spojeným státům, tak proti jejich spojencům mezi OAS. Obsáhlý dokument měl veliký ohlas mezi studentstvem v celé Latinské Americe.⁵⁴ V průběhu jara roku 1962 Spojené státy sestavily speciální komisi, která měla dohlížet na plnění jednotlivých ustanovení z konference z Punta del

---

⁵² JUNGBAUER, s. 47.

⁵³ NÁLEVKA, *Karibská krize*, s. 45.

⁵⁴ NÁLEVKA, *Fidel Castro: caudillo 20. století*, s. 65.

Este. Kuba byla následně vyloučena z Hospodářské a sociální rady OAS a postupně přišla i o členství v Kulturní radě, Právním výboru a Komisi pro meziamerickou atomovou energii.⁵⁵ Proti sankcím vůči Kubě sice stále vystupovala například Argentina nebo Ekvádor. V obou státech však v průběhu roku došlo ke svržení vlád a nově nastolené režimy se přihlásily k podpoře USA a jejich postoji vůči Kubě.

---

⁵⁵ JUNGBAUER, s. 48.

7 SETKÁNÍ VE VÍDNI A NOVÁ STRATEGIE KENNEDYHO ADMINISTRATIVY

Pokud je složitá mezinárodní situace z let 1961-62 posuzována z obecného hlediska, lze konstatovat, že samotná Karibská raketová krize měla své kořeny ve složitě politické situaci uvnitř Sovětského svazu. Od nástupu čtvrtého generálního tajemníka komunistické strany Nikity Sergejeviče Chruščova v roce 1953 se stále výrazně zhoršovala hospodářská situace v celém východním bloku. Jeho pozice byla sice neotřesitelná, ale díky mnoha problémům, jako byl spor s maoistickou Čínou z podzimu 1958, kdy se Moskva neúspěšně snažila o vojenskou integraci v ČLR,⁵⁶ začínal pomalu ztrácet podporu uvnitř strany. Chruščov byl pod neustálým tlakem domácích kritiků i ostatních států, a proto by se o jeho rozhodnutí o umístění raket na území Kuby dalo hovořit jako o snaze upevnit svoji moc a demonstrovat tak sílu vlastní vlády. To, že jednal v podstatě na vlastní pěst a celou akci téměř nekonzultoval se špičkami KGB, tento názor jen podporuje.⁵⁷ Chruščov zastával taktiku vyvíjet neustále na Spojené státy psychologický tlak, i když dobře věděl, že ekonomicky ani vojensky (mezikontinentální balistické střely, dálkové bombardéry, aj.) nemohl Sovětský svaz svému nepříteli konkurovat.

Zpočátku byla Kuba pro Sovětský svaz málo významná. Chruščov sice podporoval celosvětové revoluce, které mu mohly přinést nová spojení, ale i když Fidel Castro se svými partyzány obsadil v lednu 1959 Havanu, Moskva stále nevěděla, jaké k novému režimu zaujmout stanovisko. Ministerstvo zahraničních věcí Sovětského svazu se rozhodlo neposkytovat Kubě žádnou vojenskou pomoc ze strachu z americké reakce, ale sám Chruščov se zasadil o změnu – Havana měla dostávat zbraně od Sovětského svazu i ostatních států Varšavské smlouvy.⁵⁸ V rámci pozdějšího sblížení Kuby a Sovětského svazu se z ostrovního státu blízko Spojených států stal velmi významný geopolitický spojenec.

---

⁵⁶ DURMAN, s. 498.

⁵⁷ ANDREW, s. 63.

⁵⁸ TAUBMAN, William, *Chruščov: člověk a jeho doba*, Praha 2005, s. 527.

Chruščovovo sebevědomí ve vztahu se Spojenými státy výrazně narostlo po setkání s prezidentem Kennedym ve Vídni 3. až 6. června 1961. Zde chystal využít amerického fiaska po vylodění v Zátocě sviní a dokonce hrozilo, že stanoví šestiměsíční ultimátum, pokud nebude zcela vyřešena otázka Západního Berlína. Zároveň varoval Kennedyho, že Sovětský svaz bude výrazněji podporovat protiamerická hnutí ve třetím světě.⁵⁹ Jednání se uskutečnilo na pozvání Kennedyho a mezi hlavními body jednání byla například otázka neutralizace a nezávislosti Laosu. Kennedy se snažil vést diskuzi v uvolněném a přátelském duchu, čímž se velmi lišil od Eisenhowerovy strategie.⁶⁰ V té době nemocný prezident s problémy se zády, které utěšovaly silné léky proti bolesti, vyšel z jednání jako neúspěšný. Nepodařilo se mu v diskuzích vyzdvihnout jednoznačnou převahu USA na poli jaderných zbraní, ani zmínit sovětsko-čínskou roztržku, naopak se nechal vtáhnout do bezvýznamných diskuzí o komunismu a svobodném světě se zatvzrelým a neústupným Chruščovem.⁶¹ Ten naopak neustále sebevědomě tlačil na Kennedyho v německé otázce (uznání severních hranic a suverenity NDR) a bylo zřejmé, že nehodlá ustoupit.

V otázce ohledně Kuby Kennedy vyjádřil svoji nedůvěru ve Fidela Castra především kvůli jeho revoluční politice, která by mohla vytvořit v Latinské Americe situaci, jež by mohla ohrozit bezpečnost Spojených států. Na to Chruščov reagoval tvrzením, že pád Batistova režimu a nástup Fidela Castra byl uskutečněn z vůle lidu, a že zásadně odmítá vměšování jakéhokoliv třetího státu do tamější vnitropolitické situace. Dokonce sám upozornil na fakt, že to byla agresivní politika Spojených států, která zapříčinila příklon Castra k Moskvě a jeho následnou orientaci na komunismus.⁶²

---

⁵⁹ LITERA, s. 63.

⁶⁰ FIALA, Jaroslav, *Cesta k vídeňskému summitu: Setkání J. F. Kennedyho a N. S. Chruščova ve Vídni 3. – 4. června 1961*. Historický obzor, 2009, 1/2, s. 33.

⁶¹ DURMAN, s. 537-538.

⁶² REIMAN, Michal a Petr LUŇÁK, *Studená válka, 1954-1964: sovětské dokumenty v českých archivech*, Brno 2000, s. 223-224.

Když prezident Kennedy nastoupil do úřadu v lednu 1961, mezi jeho priority patřila mj. i reorganizace zbrojních programů USA a revize vojensko-strategických koncepcí. V roce 1954, ještě za vlády prezidenta Eisenhowera, zastávaly Spojené státy koncepci „hromadné odvety“. Ta spoléhala především na jadernou převahu USA a případnou odpověď na Sovětskou agresi právě těmito zbraněmi. Kennedy prosadil zvýšení výroby raketových střel a celkové zdokonalení jaderné převahy Spojených států.⁶³

Strategie Kennedyho administrativy byla spojena s tzv. doktrínou „pružné reakce“, jejíž hlavní myšlenka byla, že i po nepřátelském útoku budou Spojené státy schopné odpovědět masivním jaderným protiúderem. Nebyla však vyloučena možnost prvního útoku ze strany USA – Kennedy v březnu 1962 v novinovém rozhovoru prohlásil: „Sovětský svaz si nesmí myslet, že Spojené státy nezasadí první úder, budou-li ohroženy jejich životní zájmy.“⁶⁴ Koncept této strategie přednesl ministr obrany Robert McNamara počátkem roku 1962 v Kongresu a taktéž na konferenci NATO v Athénách v květnu téhož roku. Název strategie vycházel z knihy Maxwella Taylora - Nespolehlivá polnice - ve které tento generál a veterán druhé světové války kritizoval dřívější ideu hromadné odvety.⁶⁵ Taylor se po nástupu prezidenta Kennedyho stal šéfem sboru náčelníků štábu.

USA tedy zahájily novou éru v jaderného zbrojení i v důsledku mylného odhadnutí raketového arzenálu Sovětského svazu. Počítalo se až s 1 000 balistickými střelami, ale Rudá armáda disponovala pouze 50 plně použitelnými nosiči jaderných střel. Tento fakt se Chruščovovi podařilo velmi úspěšně zakrýt sebejistými a siláckými výroky.⁶⁶

---

⁶³ NÁLEVKA, *Karibská krize*, s. 48.

⁶⁴ Tamtéž, s. 51.

⁶⁵ KREJČÍ, Oskar, *Zahraniční politika USA: ideje, doktríny, strategie*, Praha 2009, s. 168.

⁶⁶ NÁLEVKA, *Karibská krize*, s. 54.

8 OPERACE „ANADYR“

Ačkoliv Chruščov ujišťoval Kennedyho, že Sovětský svaz nemá a nikdy nebude mít svoji základnu na Kubě,⁶⁷ rozhodnutí o jejím vybudování padlo 21. května 1962. Prezidenta USA stále považoval za příliš mladého a intelektuálně založeného politika, který se neodvážil tvrdě zasáhnout proti Sovětskému plánu. Po debatách se svými nejbližšími poradci (Mikolaj, Kozlov, Gromyko, Malinovský) padlo konečné rozhodnutí za účasti všech předních představitelů ÚV KSSS. Moskva se obávala v souvislosti s Kubou další Zátoky sviní,⁶⁸ ovšem hlavním cílem operace „Anadyr“ mělo být vyvážení strategické rovnováhy sil v reakci na rozmístění raket v Turecku a Itálii, které mohly během několika minut zasáhnout důležité vojenské i civilní cíle v evropské části Sovětského svazu.

Na Kubu byla 27. května vyslána diplomatická mise pod vedením kandidáta předsednictva ÚV KSSS a tajemníka komunistické strany v Uzbekistánu Šarafa Rašidova, který měl Castra a celou kubánskou vládu obeznámit se sovětským plánem vybudování základny. Delegace cestovala v utajení pod falešnými jmény a byla prezentována jako skupina zemědělských odborníků.⁶⁹ Americké tajné službě se tuto diplomatickou cestu vůbec nepodařilo zaznamenat. Rašidov se setkal se sourozenci Castrovými a předložil jim první návrh vojenského zařízení. Fidel Castro si vyžádal den na promyšlení plánu a jeho prodiskutování s ostatními členy vlády. Druhý den byl návrh jednohlasně přijat. Kubánský vůdce reagoval na plány doslova: *„Jestliže jde o ochranu Kubu před přímým útokem a zároveň o posílení SSSR a socialistického tábora, souhlasíme s umístěním raket středního doletu, které budou potřeba.“*⁷⁰ Diktátor chtěl především pomoci sovětům ve vybudování strategické

---

⁶⁷ DURMAN, s. 553.

⁶⁸ CHRUŠČOV, Nikita Sergejevič, *Vzpomínky Nikity Sergejeviče Chruščova: magnetofonové nahrávky z období glasnosti*, Brno 2000, s. 185.

⁶⁹ NÁLEVKA, *Fidel Castro: caudillo 20. století*, s. 67.

⁷⁰ RAMONET, s. 269.

základny a byl připraven nepřijmout návrh, pokud by šlo pouze o obranu Kuby.⁷¹

Po návratu delegace z Havany se 10. června uskutečnilo zasedání předsednictva ÚV KSSS a Rašidov předložil ministru obrany Rodionu Malinovskému výsledky mise a všichni přítomní vyjádřili souhlas s umístěním raket středního doletu s nukleárními hlavicemi na Kubě. Ještě téhož dne byl připraven vojenský sbor čítající 44 000 vojáků a námořníků a raketové divize složené ze tří pluků jaderných raket R-12 a dvou pluků R-14. Tyto střely měly dolet 2 000 až 4 500 kilometrů.⁷² Rakety mohly tedy zasáhnout celý jihovýchod a severovýchod Spojených států. Samotný Chruščov hodlal po dokončení operace společně s kubánskou vládou veřejně prohlásit, že se na Kubě nacházejí jaderné zbraně, aby působily jako zastrašující faktor pro každého, kdo by chtěl Kubu napadnout.⁷³ Vojenským velitelem celé akce byl jmenován veterán z druhé světové války a člověk s ne příliš dobrým vztahem k Fidelu Castrovi - Issa Plijev.

Další fází jednání mezi Havanou a Moskvou byla návštěva špiček kubánské diplomacie v Sovětském svazu koncem června 1962. Tu vedl Raúl Castro a během několikadenních rozhovorů s Chruščovem, Malinovským a dalšími vysokými představiteli sovětské politiky projednávali podobu nové sovětsko-kubánské smlouvy ohledně vybudování základny na území Kuby. Text dokumentu obsahoval důraz na jeden základní fakt – celé vojenské zařízení, a to i jaderné rakety, budou podléhat pouze sovětskému vedení.⁷⁴ Dohoda měla být uzavřena na dobu pěti let, a to i s možností dalšího prodloužení. Velvyslanec Alexej-Šitov připravil předběžně podepsaný dokument Fidelu Castrovi, který provedl pouze malé korektury. Kubánský diktátor zdůraznil její politický význam a Moskva pak vyhověla jeho návrhu na celý název

---

⁷¹ ANDREW, s. 63.

⁷² NÁLEVKA, *Fidel Castro: caudillo 20. století*, s. 68.

⁷³ CHRUŠČOV, s. 185.

⁷⁴ NÁLEVKA, *Fidel Castro: caudillo 20. století*, s. 69.

smlouvy – „Smlouva mezi vládou Kubánské republiky a vládou Svazu sovětských socialistických republik o vojenské spolupráci při obraně území Kuby pro případ agrese.“ Upravený text sovětsko-kubánské smlouvy odvezl do Moskvy Ernesto Guevara, který byl zmocněn k podpisu vojenské dohody i připojeného protokolu o její realizaci. Smlouva byla podepsána mezi Guevarou a Malinovským a počítalo se i s pozdější návštěvou Chruščova na Kubě, aby přibyl podpis na nejvyšší úrovni.

Mezitím 12. července 1962 vypluly první lodě s vojenskou technikou a jaderným materiálem z přístavu v nejuvýchodnějším městě Sovětského svazu Anadyr ležícím na stejnojmenné řece ústící do Beringova moře. Akce měla trvat necelé čtyři měsíce a probíhala v naprostém utajení. Jednotky dohlížející na přesun materiálu, které na neznámou výpravu obdržely dokonce zimní výbavu a lyže. O pravém záměru se důstojníci vedoucí operace dozvěděli až od zástupce KGB během proplutí kolem Gibraltaru.⁷⁵ Několik vojáků během plavby dokonce zemřelo na přehřátí organismu.⁷⁶ Americká rozvědka opět vůbec nezaznamenala pohyb sovětských lodí. V průběhu srpna a září transport klíčového materiálu ze Sovětského svazu na Kubu pokračoval. První loď s jaderným nákladem přistála v Marielu 4. října a do 25. září připlulo do kubánských přístavů celkem 94 lodí s různým vojenským materiálem. Během instalace zařízení nikdy nedošlo ke kompletaci střel s nukleárními hlavicemi. Ty se během krize nacházely v přísně střeženém přístavu Mariel, přibližně 40 kilometrů od Havany.⁷⁷ Jejich odpálení navíc mohl provést jen velitel s přímým rozkazem nebo povolením od samotného Chruščova.

Na konci září bylo zřejmé, že se nestihne dodržet předem stanovený harmonogram operace „Anadyr“. Do 20. října se mělo přepravit ještě 35 lodí a samotné raketové komplexy mohly být v plném

---

⁷⁵ DURMAN, s. 554.

⁷⁶ NÁLEVKA, *Karibská krize*, s. 67.

⁷⁷ NÁLEVKA, *Fidel Castro: caudillo 20. století*, s. 69.

provozu nejdříve o týden později. Sovětský generál Gribkov si rozvněž osobně stěžoval Raúlu Castrovi na plán bezpečnosti ukrytí raketové techniky v palmových hájích, který dříve vypracovala skupina vojenských expertů Rašidova.⁷⁸

Co se týče americké strany, tajná služba CIA v čele s Johnem McConem a další zpravodajské orgány nepochybně zklamaly. Velké množství přepravních lodí na trase Sovětský svaz – kubánské přístavy snad ani nemohlo být nezachyceno, ovšem Spojené státy na zvýšený provoz v Atlantiku upozornila až tajná služba Spolkové republiky Německo.⁷⁹ První snímky svědčící o přítomnosti vojenského materiálu na Kubě podal satelit Samos až 10. října. Vedení CIA nechtělo nejdříve uvěřit faktu, že se Sovětský svaz odhodlal umístit svoji základnu tak daleko od východního bloku a zároveň tak blízko území Spojených států.⁸⁰ I když už v průběhu srpna vznikaly dokumenty, které upozorňovaly Bílý dům na zvýšenou lodní dopravu směrem na Kubu, nikoho nenapadla možnost vybudování vojenského zařízení na území tohoto ostrovního státu.⁸¹

Dne 14. října získali Američané díky špionážnímu letounu U-2 pilotovanému majorem Andersonem fotografické snímky rozestavěných odpalovacích ramp na Kubě.⁸² O dva dny později CIA oficiálně informovala prezidenta Kennedyho a celou vládu Spojených států o snímcích ze 14. října, které nevyvratitelně dokazovaly přítomnost Sovětské raketové základny u San Cristóbalu. Tento den je považován za začátek nejvážnější krize v celé historii Studené války – Karibské raketové krize.

---

⁷⁸ NÁLEVKA, *Karibská krize*, s. 70.

⁷⁹ NÁLEVKA, *Fidel Castro: caudillo 20. století*, s. 70.

⁸⁰ DURMAN, s. 554.

⁸¹ NÁLEVKA, *Karibská krize*, s. 72-73.

⁸² LITERA, s. 65.

9 KRIZOVÝCH „TŘINÁCT DNÍ“

Když se prezident Kennedy v úterý 16. října v 8:45 hodin washingtonského času dozvěděl o leteckých snímcích od svého poradce pro otázky národní bezpečnosti McGeorge Bundyho, ihned svolal do Oválného sálu Bílého domu jednání. To se uskutečnilo v poledne téhož dne a dostavili se nejbližší prezidentovi spolupracovníci a poradci. Skupina dostala později oficiální název – Výkonný výbor Národní bezpečnostní rady (The Executive Committee of the National Security Council – ExComm). Tento orgán se od prvního dne krize téměř nepřetržitě scházel v prakticky stejném složení: McGeorge Bundy, Dean Rusk (státní tajemník), Maxwell Taylor (generál a předseda sboru náčelníků), Robert McNamara (ministr obrany), John McCone (ředitel CIA), Douglas Dillon (ministr financí), Ted Sorensen (prezidentský poradce), Llewellyn Thompson (poradce pro ruské záležitosti), George Ball a Alexis Johnson (státní podtajemník a jeho zástupce), Edward Martin (asistent státního tajemníka pro Latinskou Ameriku), Roswell Gilpatric (náměstek ministra obrany), Paul Nitze (asistent ministra obrany), Adlai Stevenson (velvyslanec USA v OSN), Ken O'Donnell (zvláštní prezidentův asistent), Don Wilson (zástupce ředitele USIA), prezidentův bratr a ministr spravedlnosti Robert Kennedy a občas se schůzí účastnil i viceprezident Lyndon Johnson.⁸³

Po prohlédnutí snímků pořízených špionážními letadly U-2 však nikomu nepřipadalo, že by Sověti vytvářeli na Kubě vojenskou raketovou základnu.⁸⁴ Experti CIA však identifikovali vyfotografované rakety blízko San Cristobalu jako útočné střely SS-3 a R-12 s doletem 1 000 kilometrů, respektive 1 800 kilometrů.⁸⁵ Všichni v Bílém domě včetně prezidenta byli zaskočení, i když už dříve existovaly domněnky a nepřímé důkazy od několika kubánských uprchlíků, že Sovětský svaz buduje na Kubě vojenské zařízení. V momentu odhalení sovětských plánů na Kubě

⁸³ NÁLEVKA, *Karibská krize*, s. 80.

⁸⁴ KENNEDY, Robert, *Třináct dní*, Praha 1999, s. 11.

⁸⁵ NÁLEVKA, *Karibská krize*, s. 80.

pomocí leteckých snímků si ExComm uvědomil, že veškerá ujištění, která poskytl Chruščov nebo velvyslanec Dobrynin, že k umístění útočných raket na Kubě nikdy nedojde, byly jen lži.

Kennedy žádal po svých poradcích vysvětlení, jak je vůbec možné, že se k něčemu takovému Sověti odhodlali. Převládal názor, že Sovětský svaz nemá důvěru ve své mezikontinentální balistické střely a vybudováním základny na Kubě chce získat odpalovací rampy pro svoje střely středního doletu.⁸⁶ Většina poradců dospěla k názoru, že si situace žádá neodkladné řešení a objevovaly se i návrhy okamžitého leteckého útoku proti raketovým základnám.⁸⁷

Na tomto jednání se však také zrodila myšlenka provedení karantény a námořní blokády ostrova. Tuto variantu upřednostňoval především McNamara a „Bobby“ Kennedy. Tvrdili, že by šlo o „omezený nátlak, který by mohl být stupňován, pokud by si to okolnosti vyžádaly.“⁸⁸ V ExCommu se vytvořily dva téměř ideologické tábory – jeden podporoval blokádu a druhý vojenský zásah. Mezi zastánce leteckého útoku patřili především Taylor, McCone, Bundy a bývalý státní tajemník Dean Acheson, který také začal pravidelně navštěvovat zasedání ExCommu. S ním nejhorlivěji diskutoval Robert Kennedy, který však měl proti staršímu a zkušenějšímu „protivníkovi“ těžkou úlohu. Ti, co prosazovali okamžitý útok, argumentovali například faktem, že blokáda neodstraní rakety, které jsou na Kubě již umístěny a Sověti mohou podobnou karanténu zavést proti Západnímu Berlínu. Generál leteckých sil USA Curtis LeMay, který byl přítomen na jedné ze schůzí, však na druhé straně pochyboval, že by Sověti po útoku USA na Kubu podnikli vůbec nějakou akci.⁸⁹

Ve středu 17. října se objevily nové fotografie. Ty ukázaly na přítomnost až 32 raket s doletem až 1 600 kilometrů. Vojenští experti

---

⁸⁶ DALLEK, s. 465.

⁸⁷ KENNEDY, s. 15.

⁸⁸ Tamtéž, s. 16.

⁸⁹ DALLEK, s. 472.

uváděli, že budou akceschopné do konce týdne a podle jejich odhadu mohly zasáhnout do několika minut důležité vojenské i civilní cíle na jihovýchodě Spojených států. Pravděpodobné oběti na civilních životech se odhadovaly na 80 miliónů. Podle vzpomínek Fidela Castra probíhaly práce na montáži odpalovacích ramp vysokým tempem, a i když ještě 16. října nebylo k dispozici ani jedno funkční odpaliště, tak o pět dní později jich bylo k dispozici hned 20.⁹⁰ Nové zprávy také naznačovaly, že ani „chirurgicky“⁹¹ přesný letecký úder USA nemusí zničit všechny útočné rakety na Kubě a celá akce by vyžadovala bombardování veškerých vojenských základen a následnou invazi. Prezident byl k vojenské akci skeptický, ale zároveň se obával, že pokud jeho vláda nic nepodnikne, tak Sověti získají dojem, že Američané jsou zcela impotentní a jejich další kroky povedou k Berlínu.⁹²

Následující den, ve čtvrtek 18. října, se prezident Kennedy sešel se sovětským ministrem zahraničí Andrejem Gromykem v prezidentské pracovně v Bílém domě. Tato schůze byla plánována dlouho dopředu a její zrušení by vyvolalo zbytečné spekulace. Prezident se rozhodl ministra zahraničí nekonfrontovat s důkazy o sovětské základně⁹³ a chtěl Gromykovi jen naslouchat. Sovětský ministr začal tématem o ohrožování Kuby ze strany Spojených států a ujistil Kennedyho, že jediná pomoc, kterou Sověti poskytují Kubě, je určena ryze zemědělským účelům. Prezident byl udiven, s jakou drzostí mu Gromyko lhal přímo do obličeje,⁹⁴ ministr však ani po přečtení prezidentova prohlášení ze 4. září, které poukazovalo na vážné důsledky rozmístění sovětských ofenzivních zbraní na Kubě, své stanovisko nezměnil. Pokud by však prezident začal o raketách mluvit, měl Gromyko obhájit své stanovisko slovy, kterých se dohodlo v Moskvě: „*Pane presidente, Sovětský svaz vybavil Kubu*

---

⁹⁰ RAMONET, s. 272.

⁹¹ DURMAN, s. 555.

⁹² KENNEDY, s. 17.

⁹³ ALLYN, Bruce J., James G. BLIGHT a David A. WELCH. *Essence of Revision: Moscow, Havana, and the Cuban Missile Crisis*. In: *International Security*, 1990, 3, s. 155.

⁹⁴ KENNEDY, s. 19.

*nevelkým počtem raket obranné povahy. Nikdy nebudou nikoho ohrožovat!*⁹⁵ Ujistil Kennedyho, že k žádnému vybudování vojenské základny na Kubě nikdy nedojde a odešel ze setkání. Poté informoval Moskvu, že Američané nic nevědí a označil situaci za velmi příznivou.⁹⁶

Do konce čtvrtka v ExCommu převážil názor pro blokádu. V hlasování mezi členy zvítězila idea karantény ve výsledku jedenáct ku šesti,⁹⁷ ale ještě do konce pátku probíhala složitá jednání o tom, jak přesně blokádu provést a co po ní bude následovat, a tak se někteří pomalu začali vracet k myšlence útoku. Nutno dodat, že samotný výbor byl velmi zvláštní a ojedinělou institucí. Podle slov Roberta Kennedyho fungovala přibližně takto: *„Každý měl stejnou příležitost se vyjádřit a být okamžitě vyslechnut. Byla to strašně výhodná procedura, která se v rámci výkonné moci vlády, při níž bývá hierarchie tak důležitá, nevyskytuje často.*⁹⁸ Prezident byl v sobotu v Chicagu v rámci předvolební kampaně, ale na popud ExCommu a pod falešnou záminkou onemocnění se vrátil zpět do Washingtonu. Měl jednoznačně rozhodnout, zda zvítězí návrh blokády nebo vojenské akce. Konečné rozhodnutí spadalo pouze pod jeho kompetence.⁹⁹ Během prezidentova návratu do hlavního města byly uváděny do pohotovosti vojenské složky Spojených států, aby byly připraveny prostředky pro hladký průběh jedné ze dvou výše zmíněných variant.

Prezident obdržel argumenty jak pro blokádu, tak pro vojenský zásah. Nakonec se rozhodl pro možnost blokády, se kterou chtěl obeznámit svět ve veřejném projevu naplánovaném na pondělí 22. října. V tomto rozhodnutí ho podpořil například fakt, že podle velitele taktického letectva generála Waltera Sweeneyho ml. nebylo pravděpodobné, že překvapivý letecký útok dokáže vyřadit z provozu veškeré vojenské základny na Kubě. Dalším faktorem, který přivedl prezidenta k uplatnění

---

⁹⁵ TAUBMAN, s. 553.

⁹⁶ DURMAN, s. 556.

⁹⁷ TAUBMAN, s. 553.

⁹⁸ KENNEDY, s. 22.

⁹⁹ KREJČÍ, s. 175.

varianty blokády byl ten, že útokem na Kubu by Spojené státy ztratily ve světě svou morální pozici. Tato myšlenka byla prezentována především Robertem Kennedym.¹⁰⁰ Vyskytla se však ještě jedna možnost vyřešení konfliktu. Tu přednesl Adlai Stevenson, který navrhoval dát Sovětům najevo, že pokud oni stáhnou své rakety z Kubu, tak to samé učiní Američané se svými základnami v Turecku a v Itálii a zároveň se vzdají své námořní základny Guantanámo. Za tento postoj byl však Stevenson velmi kritizován od většiny členů ExCommu.

Z pohledu Spojených států bylo nutné, aby byla blokáda provedena legálně s podporou Organizace amerických států. Počítalo se s tím, že by tak vláda USA přiklonila na svoji stranu celou západní polokouli proti Kubě a Sovětskému svazu. Prezident mezitím získal prostřednictvím Deana Achesona podporu svých nejbližších spojenců – Francie, Velké Británie, SRN a Kanady. Prezident Francie Charles de Gaulle dokonce ani nechtěl předložit letecké snímky prokazující přítomnost raket na Kubě a vyjádřil USA naprostou podporu.¹⁰¹ Podobně se zachovali i premiér Velké Británie Harold Mcmillan a západoněmecký kancléř Konrad Adenauer. Přímou pomoc vyjádřil i ministerský předseda Kanady John Diefenbaker. Mezitím probíhaly vojenské přípravy. Velké množství jednotek bylo přesouváno na Floridu a do celé jihovýchodní části Spojených států. Posílena byla i pozice základny Guantanámo. Ovšem zvýšení počtu vojenského personálu na základně a opouštění prostoru ostatními civilisty (včetně rodin vojáků) si Kubánci všimli. V pondělí 22. října přišel tamější deník *Revolución* s „*Titulkem Spojené státy chystají invazi na Kubu.*“¹⁰² Fidel Castro nehodlal na nic čekat a zmobilizoval na 300 000 záložníků. Námořnictvo USA připravilo v Karibiku 180 lodí a letectvo dostalo instrukce k rozptýlení svých strojů, aby zamezilo snadnému napadení v případě sovětského protiúderu.

---

¹⁰⁰ KENNEDY, s. 18 a 23.

¹⁰¹ DURMAN, s. 557.

¹⁰² GOTT, s. 258.

Ještě před televizním vystoupením z 22. října se prezident Kennedy sešel se členy kabinetu a Kongresu. Seznámil je tímto poprvé s krizí, a když jim představil svůj plán blokády, mnoho členů protestovalo a prezidenta za jeho kroky kritizovalo. Převládala mezi nimi názor agresivního vojenského zásahu, podpořeného následnou invazí. Mezi hlavními kritiky byli senátor William Fulbright z Arkansasu a senátor Richard Russell z Georgie. Prezident odešel z této schůze značně vyčerpaný a rozzlobený.¹⁰³ Jeho argumenty, že vojenská akce není zcela oprávněná, a že by následný protiúder mohl znamenat smrt milionů Američanů, nebyly vyslyšeny. Mezitím se ještě setkal Dean Rusk s velvyslancem Dobryninem. Státní tajemník předal velvyslanci osobní dopis prezidenta Kennedyho pro Chruščova, ve kterém již byl prezident velmi rozhodný a otevřený ohledně sovětské základny na Kubě a situace kolem Západního Berlína. Prezident dal rovněž najevo, že bude své i spojenecké zájmy hájit silou.¹⁰⁴

---

¹⁰³ KENNEDY, s. 25-26.

¹⁰⁴ NÁLEVKA, *Karibská krize*, s. 94.

10 UDÁLOSTI OD VYHLÁŠENÍ BLOKÁDY

V okamžiku, kdy prezident Kennedy vystoupil ve svém večerním projevu a představil plány námořní blokády, se z Karibské krize stala celosvětově veřejná událost. Do té doby nevzbuzovaly události z předchozího týdne ve světě žádnou pozornost.¹⁰⁵ Projev přenášený televizí a rozhlasem začal v 19:00 washingtonského času a prezident v něm oznámil, že blokáda vstoupí v platnost 24. října v 10:00. Ve velmi dramatickém textu vytvořeného poradcem Tedem Sorensenem Kennedy zmínil, že se jedná pouze o první krok v připraveném plánu a prohlásil, že jestli se nějaká loď pokusí prolomit blokádu, námořnictvo USA odpoví vojenskou silou.

V Kremlu byla okamžitě svolána schůze předsednictva ÚV KSSS a kromě Chruščova byli přítomni jeho nejbližší poradci – Vasilij Kuzněcov, Oleg Trojanovskij, Anastáz Mikojan nebo Rodion Malinovskij. Samotný Chruščov si zřejmě začal naplno uvědomovat vážnost situace, protože přišel na zasedání velmi rozčilený a podrážděný. Jeho první slova, směřovaná Malinovskému, byla: „*Zpackali jste to.*“¹⁰⁶ - Chruščov evidentně nechtěl rozpoutat válku, měl v úmyslu pouze Američany „zatlačit do kouta“. Tuto teorii podporuje také fakt, že rakety na Kubě byly zastaralé a nevyhovující jak pro případ prvního úderu, tak pro odvetný útok na Spojené státy.¹⁰⁷

Druhý den, v úterý 23. října, se konalo jednání Organizace amerických států a všechny latinskoamerické země k překvapení Bílého domu jednomyslně podpořily a legitimovaly blokádu Spojených států. Mezitím se ve Washingtonu opět sešel ExComm, kde se rozhodlo o tlumočení záležitosti kolem krize na zasedání OSN. Vybráni byli Adlai Stevenson a John McCloy, který se svým stranickým zaměřením

---

¹⁰⁵ GOTT, s. 249.

¹⁰⁶ TAUBMAN, s. 555.

¹⁰⁷ ABRHÁM, Vladimír, *Operace Anadyr: Motivы sovětského rozmístění strategických raket na Kubě*. Historický obzor, 2002, 5/6, s. 125.

(republikán) získal podporu i druhého politického tábora ve Spojených státech. Prezident Kennedy také napsal osobní dopis Chruščovovi, ve kterém ho vyzval, aby respektoval karanténu právně ukotvenou po jednání OAS.

Jelikož měla blokáda vstoupit v platnost již druhý den dopoledne, probíraly se situace, co by se stalo, kdyby nějaká z lodí na své cestě ke Kubě nezastavila. Americké lodě se měly vyhnout jakékoliv vojenské konfrontaci a jen v krajním případě měly vystřelit na protivníkův lodní šroub a kormidlo. Ochromené lodě měly být odtaženy do přístavů Jacksonville nebo Charleston. Ještě v úterý byla kubánskými vojsky obklíčena základna Guantanámo a jednotky Varšavské smlouvy byly uvedeny v bojovou pohotovost. Tato opatření byla zrušena až téměř měsíc po ukončení krize – 21. listopadu 1962.¹⁰⁸

Ještě před oficiálním zahájením blokády Kuby probíhala jednání na půdě OSN. Tam Spojené státy požadovaly ukončení sovětské intervence v Karibském moři. Na druhé straně Sověti obviňovali USA z agresivní politiky vůči Kubě a požadovali okamžité zrušení blokády. Vše vedlo k nevyhnutelné konfrontaci mezi americkým a sovětským zástupcem (Adlai Stevenson a Valerijan Zorin). Stevenson byl vybaven fotografiemi vojenských raketových základen a čekal na správnou příležitost k jejich odhalení. Tvrdě na Zorina dorážel a požadoval, aby řekl jasné stanovisko, zda rakety na Kubě jsou, nebo ne. V momentě, kdy se sovětský zástupce poněkolkáté vyhnul přímé odpovědi, odhalil Stevenson dramaticky fotografie uvnitř jednacího sálu, a i když se Zorin pokusil zpochybnit věrohodnost snímků, bylo jasné, že v tomto boji prohrál. Kuba i Sovětský svaz přišly díky tomuto vystoupení o podporu států třetího světa.¹⁰⁹ Stevenson zároveň navrhl, aby tyto fotografie a celou situaci vyšetřila inspekční komise OSN.¹¹⁰

---

¹⁰⁸ NÁLEVKA, Karibská krize, s. 96.

¹⁰⁹ DURMAN, s. 557.

¹¹⁰ NÁLEVKA, Karibská krize, s. 102.

V deset hodin ráno 24. října vstoupila blokáda v platnost. Vojenské síly USA přešly na pohotovostní stupeň 2, po kterém následuje připravenost na válečný konflikt. Sovětské lodě stále pokračovaly ve svém kurzu na Kubu. McNamara předložil informaci, že lodě Gagarin a Komiles dorazí k hranici vytvořené námořnictvem USA mezi 10:30 a 11:00. Robert McNamara byl zodpovědný za realizaci blokády a námořní síly měly podléhat jeho přímému velení. To však nebyla vždy pravda a často se, co se týče kompetencí, musel horlivě dohadovat s jednotlivými vojenskými veliteli. McNamara nikdy neměl během krize plnou kontrolu nad námořnictvem.¹¹¹ Napjatou situaci v Bílém domě ještě doplnila zpráva, že jedna ze sovětských ponorek zaujala místo mezi loděmi a blížila se společně s nimi k hranici. Letadlová loď Essex měla pomocí sonaru kontaktovat ponorku a přimět ji k vynoření a identifikaci. Pokud by tak neučinila, měly na ni být svrženy hlubinné bomby. Prezident Kennedy v tento moment zažíval pravděpodobně nejsilnější obavy během krize.¹¹² „*Měl jsem pocit, že stojíme na okraji propasti a že už není cesty zpět.*“¹¹³ Z ničeho nic však přišla zpráva, že v 10:25 se lodě na moři úplně zastavily. Další informace hovořily o dvaceti lodích, které se buď zastavily, nebo dokonce obrátily.

Na sovětské straně se během těchto událostí Chruščov ztrácel ve své nerozhodnosti. Nejdříve totiž přikázal sovětským ponorkám neprodleně opětovat palbu, nicméně v den, kdy vešla blokáda v platnost, navrhl předsednictvu zastavit většinu lodí.¹¹⁴ Oznamil, že všechny potřebné zbraně a materiály už na Kubě jsou, a rozhodl se tedy neeskalovat situaci. Američané mezitím po zjištění, že sovětské lodě neporušují námořní blokádu a že Chruščov zatím nepodnikl žádné

---

¹¹¹ NATHAN, James A, *The Missile Crisis: His Finest Hour Now*. In: World Politics, 1975, 2, s. 271.

¹¹² KENNEDY, s. 33.

¹¹³ DALLEK, s. 477.

¹¹⁴ TAUBMAN, s. 559.

odvetné kroky v Berlíně, nabyli na sebevědomí a izolace Kuby podle nich získávala mezinárodní důvěryhodnost.¹¹⁵

Ve čtvrtek 25. října se dostaly do Bílého domu další letecké fotografie. Ty poukazovaly na fakt, že výstavba raketových základen pokračuje neobyčejnou rychlostí. V tento den se na sovětské straně Chruščov rozhodl, že by situace měla být vyřešena mírovou cestou. Na schůzi předsednictva přednesl návrh demontáže raketových zařízení na Kubě a zároveň řekl, že navrhne Kennedymu variantu výměny – stažení sovětských raket za nepodniknutí invaze na Kubu.¹¹⁶

Druhý den proběhla na hranicích blokády první kontrola projíždějící lodi - *Marcula* byla loď americké výroby ve vlastnictví Panamy, registrovaná v Libanonu a v sovětském pronájmu.¹¹⁷ Kennedy se na ní rozhodl demonstrovat Chruščovovi vážnost blokády a nechal ji prohlédat. Loď nepřpravovala žádné zbraně nebo jiný vojenský materiál, proto jí bylo dovoleno pokračovat v cestě. Téhož dne se prezident vážněji zabýval otázkou invaze na Kubu, ale od McNamary dostal zprávu, že by tato akce nebyla snadno proveditelná a vyžádala by si životy mnoha amerických vojáků.

V pátek Chruščov obdržel výzvědnou složku, v níž stálo, že Spojené státy chystají okamžitou invazi na Kubu. Tato informace se však ukázala jako falešná a vycházela z rozhovoru dvou amerických novinářů v jednom z newyorských barů, kterou shodou okolností vyslechl barman – ruský emigrant.¹¹⁸ Zpráva však prvním tajemníkem otrásla, a tak se rozhodl ukončit krizi tím, že nabídne Kennedymu mírové řešení. V tomto rozpoložení poslal do Bílého domu velmi emociální dopis, ve kterém označil válku za „pohromu pro všechny národy“, ujistil Spojené státy, že rakety na Kubě nebudou nikdy použity pro útok a navrhl možnost stažení

---

¹¹⁵ HAAS, Mark L, *Prospect Theory and the Cuban Missile Crisis*. In: *International Studies Quarterly*, 2001, 2, s. 260.

¹¹⁶ TAUBMAN, s. 561.

¹¹⁷ KENNEDY, s. 38.

¹¹⁸ TAUBMAN, s. 562.

raket výměnou za nenapadení Kuby. Dopis byl nadiktován, aniž by Chruščov situaci zkonzultoval s předsednictvem.¹¹⁹ Toto poselství se stalo v podstatě hlavním východiskem z krizové situace, i když si nad ním v prvním momentu lámali v Bílém domě hlavu.¹²⁰ V tomto dopise zároveň sovětská strana poprvé přiznala existenci raket.¹²¹ Optimismus na straně ExCommu potvrdil i John Scali (novinář ABC), který byl kontaktován důležitým pracovníkem sovětské ambasády, který mu tlumočil návrh, že Sovětský svaz je ochoten pod dohledem OSN odstranit rakety na Kubě, pokud se Spojené státy zaváží nepodniknout invazi na Kubu. Později vyšlo najevo, že tímto „pracovníkem“ byl Alexander Feklisov, sovětský špión a prezident rozvědky KGB ve Spojených státech s krycím jménem Fomin.¹²²

Sobota 27. října by se dala označit jako nejkrizovější. Často se v literatuře vyskytuje označení „*černá sobota*“.¹²³ Nejprve ExComm obdržel druhý dopis od Chruščova, který se nesl v mnohem formálnějším duchu. V poměrně agresivně laděném textu Sovětský svaz požadoval za stažení raket z Kuby stažení amerických střel v Turecku a Itálii. SSSR zároveň slíbil, že nepodnikne intervenční kroky vůči Turecku, pokud se Spojené státy stejně zaváží ohledně Kuby. Prezident Kennedy si byl vědom, že tento „výměnný“ obchod je jak pro Spojené státy, tak pro spojence v NATO velmi nevýhodný. Nepřál si stažení raket pod sovětskou hrozbou, ale zároveň se nechtěl dostat do válečného konfliktu kvůli již zastaralým střelám Jupiter v Turecku.¹²⁴ V Bílém domě byli všichni obsahem výše zmíněného dopisu zaskočení. Objevovaly se i názory, že došlo k mocenskému převratu v Kremlu a Chruščov už není u moci. V tento moment přišel s jednoduchým řešením Llewellyn Thompson. Ten navrhl, že by měl prezident odpovědět pouze na dopis

---

¹¹⁹ Tamtéž, s. 563.

¹²⁰ DURMAN, s. 558.

¹²¹ KENNEDY, s. 40.

¹²² NÁLEVKA, *Karibská krize*, s. 112.

¹²³ DURMAN, s. 558.

¹²⁴ KENNEDY, s. 43.

z 26. října a ten sobotní zcela ignorovat.¹²⁵ Tento vsutku riskantní plán získal podporu Roberta Kennedyho a Teda Sorensena, kteří vypracovali text odpovědi, který prezident ještě během soboty podepsal a po osmé hodině večer byla zpráva doručena do Moskvy. Další nepříznivou zprávou bylo, že na základně u San Cristóbalu rychle pokračoval stavební postup a také se objevily snímky proudových bombardérů IL-28.

Nejvážnější situací, která ještě v sobotu 27. října téměř uvrhla obě mocnosti do války, bylo sestřelení průzkumného letounu U-2 s majorem Rudolfem Andersonem z Jižní Karolíny. Ten v posledních dnech prováděl řadu špionážních leteckých misí nad Kubou a byl to právě on, kdo svými fotografiemi ze 14. října upozornil na přítomnost sovětských raket na Kubě. Letoun byl zasažen protiletadlovou střelou země-vzduch a pilot zemřel. Ještě dlouho po událostech z října 1962 se tradoval mýtus, že Andersona sestřelili Kubánci a dokonce snad samotný Fidel Castro. Letadlo U-2 však zasáhla střela brigády podplukovníka Ivana Gerčanova.¹²⁶ Vše směřovalo k vyhocení krize - například prezidentův poradce Kenny O'Donnell komentoval situaci jako tu vůbec nejdepresivnější za dobu působení Johna Kennedyho v Bílém domě.¹²⁷ Nakonec to ale byl sám prezident, kdo zarazil vojenskou akci, plánovanou na nedělní dopoledne vůči Kubě a Sovětskému svazu, upřednostňovanou náčelníky štábu a rozhodl se ještě vyjednávat.¹²⁸

Ještě v sobotu se Robert Kennedy setkal s velvyslancem Dobryninem. Prezidentův bratr sovětskému diplomatovi tlumočil, že Spojené státy konflikt nechtějí a seznámil ho se zněním dopisu pro Chruščova z téhož dne. „Bobby“ zároveň řekl, že žádná dohoda mezi USA a SSSR nemůže obsahovat závazek stažení raket z Turecka, ale naznačil Dobryninovi, že prezident je ochoten je stáhnout během několika

---

¹²⁵ NÁLEVKA, *Karibská krize*, s. 117.

¹²⁶ NÁLEVKA, *Fidel Castro: caudillo 20. století*, s. 75.

¹²⁷ DALLEK, s. 483.

¹²⁸ KENNEDY, s. 45-46.

měsíců.¹²⁹ Zároveň upozornil na fakt, že Spojené státy vyžadují okamžitou odpověď, která pokud nebude zahrnovat stažení raket, tak už v pondělí 29. října podniknou proti Kubě vojenské operace.¹³⁰ Po návratu Roberta Kennedyho do Bílého domu však nikdo nevěřil v pozitivní vyústění situace. Prezident prostřednictvím Pentagonu varoval americké velitelství v SRN a v Západním Berlíně před útokem Sovětského svazu.¹³¹

V neděli 28. října však byla krize zažehnána. Dopoledne přišla do Bílého domu odpověď sovětské strany. *„Dali jsme našim důstojníkům příkaz přerušit práce na zmíněných (raketových) zařízeních, demontovat je a vrátit je do SSSR.“*¹³² Sovětský svaz souhlasil s odstraněním vojenského materiálu pod dohledem OSN a později se Spojené státy v tajném dodatku zavázaly ke stažení svých raket z Turecka. Na odstranění amerických raket tlačily například vlády Itálie, Norska nebo Dánska, které v tomto kroku viděly východisko z krize.¹³³

Byl to pravděpodobně výsledek faktu, který si Chruščov se svými poradci plně uvědomoval – Spojené státy měly obrovskou převahu jak v nukleárních hlavicích, tak v počtu dálkových bombardérů. Původní plán zastrašit nepřítele raketami na Kubě byl znemožněn už v okamžiku odhalení fotografiemi z letadla U-2. Američané by si podle Chruščova nedovolili podniknout invazi na Kubu, pokud by objevili raketovou základnu dokončenou.¹³⁴ Krizová situace tedy skončila a prezident Kennedy, ExComm, ale i celá americká veřejnost si mohli oddechnout. Kennedymu se dostalo velikého uznání za trpělivost a vyřešení krize

---

¹²⁹ Tamtéž, s. 50.

¹³⁰ DURMAN, s. 559.

¹³¹ NÁLEVKA, *Karibská krize*, s. 119.

¹³² DURMAN, s. 559.

¹³³ BERNSTEIN, Barton J, *The Cuban Missile Crisis: Trading the Jupiters in Turkey?*

In: *Political Science Quarterly*, 1980, 1, s. 115.

¹³⁴ CHRUŠČOV, s. 183-185.

diplomatickou cestou, když odmítal rady svých generálů, kteří ho tlačili do vojenské akce.¹³⁵

O dohodě mezi USA a SSSR Chruščov informoval také Fidela Castra. Učinil tak ovšem způsobem, který musel být pro kubánského diktátora zcela jistě velmi urážlivý. Sdělil mu, že posílat do Havany kopii dopisu pro Kennedyho není nutné, protože obsah dokumentu již určitě zná z rádia, které jej také vysílalo.¹³⁶ Role samotného Castra byla během krize naprosto minimální – sám během ní rezolutně odmítal jakoukoliv formu kompromisu se Spojenými státy. Sice si uvědomoval, že se Kennedy s přítomností raket na Kubě nesmíří, nicméně byl připraven bránit svoji zemi bez ohledu na možný vznik světového konfliktu.¹³⁷

Z Kuby se během krize stala v podstatě vojenská základna Sovětského svazu a samotný Chruščov, který uvítal Castra během jeho návštěvy Moskvy v květnu 1963, upozornil na fakt, že by se z ostrovního státu stala zcela jistě první oběť války. Castro byl během této návštěvy ještě s výsledky Karibské krize velmi nespokojen a ani podepsání dohody o rozšíření sovětské hospodářské pomoci na zhoršujícím se vztahu Havana-Moskva nic nezměnilo.¹³⁸

Kubánský vůdce těžce nesl, že jednání v říjnu 1962 probíhala pouze mezi americkou a sovětskou stranou. Nemohl svými názory nijak zasáhnout do koloběhu událostí a narážel také na aroganci velitele Plijeva. „*Totální absence Kuby v rozhodovacím procesu znamenala faktické popření její suverenity.*“¹³⁹ Když nebyly projednány požadavky kubánské vlády z 28. října (zrušení blokády ostrova, likvidace základny Guantanámo, konec podvratných činností USA v Karibském moři, konec agresivní politiky USA vůči Kubě a přerušení porušování leteckého

---

¹³⁵ DALLEK, s. 486.

¹³⁶ TAUBMAN, s. 569.

¹³⁷ NÁLEVKA, *Fidel Castro: caudillo 20. století*, s. 71.

¹³⁸ NÁLEVKA, *Karibská krize*, s. 172.

¹³⁹ NÁLEVKA, *Fidel Castro: caudillo 20. století*, s. 72.

prostoru Kuby,¹⁴⁰ Castro přerušil veškeré styky se sovětskou ambasádou a komunikaci s ní nechal pouze na Osvaldu Dorticosovi. „*Naše vztahy se Sověty se zhoršily. Na roky to ovlivnilo naše vztahy.*“¹⁴¹ 2. listopadu dorazil na Kubu Anastáz Mikojan, který měl informovat Castra o oficiálních výsledcích krize a zabránit možnému zhoršení vzájemných styků. To se mu však nepodařilo a na dlouhou dobu došlo k výraznému ochlazení vztahů mezi Havanou a Moskvou. Mikojan později ve své zprávě z 30. listopadu 1962 poukazoval na fakt, že kubánští vládní představitelé byli přesvědčeni o tom, že Sovětský svaz nebude kvůli zájmům Kuby riskovat vlastní bezpečnost.¹⁴²

Prezident Kennedy oznámil oficiální ukončení krize na tiskové konferenci 20. listopadu 1962. V tentýž den byla odvolána námořní blokáda ostrova. Nejen Kennedyho, ale i další vlády Spojených států sice dodržely (oficiálně nikdy vyslovený) slib, že nikdy nezaútočí na Kubu, negativní postoj Washingtonu k Havaně však stále pokračoval udržováním diplomatické izolace ostrova. Vyhoštění obyvatelé Kuby byli současně podporováni v proticastrovské politice.¹⁴³

---

¹⁴⁰ GOTT, s. 262.

¹⁴¹ RAMONET, s. 274.

¹⁴² BRENNER, Philip, *Cuba and the Missile Crisis*. In: *Journal of Latin American Studies*, 1990, 1, s. 140.

¹⁴³ GOTT, s. 263

11 DOZVUKY KRIZE

Ačkoliv Karibská krize nevedla k válečné konfrontaci, na obou stranách zformovaly skupiny kritizující politiku svých vlád. Americká vyčítala Kennedymu především to, že fakticky uznal vládu Fidela Castra. Na druhé straně především vojenští představitelé SSSR Chruščovovi neodpustili ponížení za vynucené stažení vojenského materiálu z Kuby.¹⁴⁴ První tajemník komunistické strany výrazně oslabil svoji pozici, což vedlo k jeho úplnému politickému pádu v roce 1964. Vedení strany totiž už pravděpodobně nesneslo Chruščovovu impulzivní a výbušnou povahu, která pro ně mohla mít velmi špatné důsledky.¹⁴⁵ „Chruščov měl velkou intuici, ale spontánní reakce a pro jiné byl nevypočitatelný.“¹⁴⁶

Fakt, že Spojené státy a Sovětský svaz dokázaly vyřešit tak závažnou situaci diplomatickou cestou, měl velmi pozitivní vliv na vývoj studené války. Obecně se výrazně zlepšila atmosféra mezi oběma stranami, které si uvědomily, že se nesmí znovu dostat na okraj jaderného konfliktu.¹⁴⁷ V červenci 1963 došlo k dohodě o omezení jaderných pokusů a 5. srpna 1963 byla podepsána smlouva, která zavazovala Spojené státy, Sovětský svaz a Velkou Británii neprovádět vojenské pokusy ve vzduchu, ve vesmírném prostoru a na moři.¹⁴⁸ Byla také zavedena tzv. „horká linka“ mezi Bílým domem a Kremlem, aby bylo zabráněno případným nebezpečným nedorozuměním mezi oběma mocnostmi. Samotný Chruščov si po událostech z října 1962 Kennedyho velmi vážil. Cenil si jej především proto, že nepřivedl svět do těžké války, i když měl pro její zahájení vojenské i politické předpoklady.¹⁴⁹ Prezident Spojených států se těšil zvýšené prestiži po karibské krizi i na domácím území a nikdo nepočítal s tím, že by neměl být opět zvolen hlavou státu.

---

¹⁴⁴ NÁLEVKA, *Studená válka*, s. 131.

¹⁴⁵ DURMAN, s. 559.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 564.

¹⁴⁷ LITERA, s. 67.

¹⁴⁸ DURMAN, s. 559.

¹⁴⁹ CHRUŠČOV, s. 188.

Na Kubě samotné však převládaly negativní nálady. „*Spojené státy nás zničily fyzicky, ale Sovětský svaz nás Chruščovovým dopisem zničil právně.*“¹⁵⁰ Fidel Castro pronesl tento výrok po ukončení krize a ještě jednou se v podobném duchu později vyjádřil Ernesto Guevara v rozhovoru s Anastázem Mikojanem. Kubánský diktátor nesnel, že nebyl přizván mezi jednající strany během řešení krize a po jejím skončení chtěl například zachovat přítomnost bombardérů Il-28, což mělo působit jako záruka nenapadení ze strany USA.¹⁵¹ Kuba vyšla z krize jako téměř „poražený“ stát a zůstala prakticky „uvězněna“ mezi mocenskými bloky Spojených států a Sovětského svazu. To zapříčinilo její pozdější příklon směrem ke komunistické Číně.¹⁵² Fidel Castro v následujících letech také výrazně podporoval partyzánská hnutí v rozvojových zemích a zpět pod politický vliv Sovětského svazu se dostal až v roce 1968.¹⁵³

Kubánská vláda se nicméně obávala naprosté mezinárodní izolace, a proto se Havana nespěšně snažila alespoň zčásti obnovit diplomatické styky s Washingtonem. Castro dokonce naznačil ochotu k jednání o znárodněném majetku na Kubě výměnou za obnovení obchodního kontaktu. Osvaldo Dorticos mluvil o Kubě jako o nezajímavé zemi, jejíž spory s USA nijak nesouvisí se studenou válkou. Bílý dům však na tyto náznaky spolupráce nijak nereagoval. V první polovině roku 1963 nejdříve McGeorge Bundy navrhl Kennedymu, aby zvážil možnost rozhovorů s Fidelem Castrem, prezident však v červnu 1963 podepsal plán sabotážních operací CIA vůči Kubě.

V průběhu roku 1963 proběhlo ještě několik tajných diplomatických jednání. Reportérka televizní stanice ABC Lisa Howardová po osobním rozhovoru s Fidelem Castrem tlumočila jeho návrh k navázání přátelských kontaktů vedoucím složkám CIA. Ředitel CIA John McCone

---

¹⁵⁰ NÁLEVKA, *Fidel Castro: caudillo 20. století*, s. 74.

¹⁵¹ KENNEDY, s. 153.

¹⁵² NÁLEVKA, *Studená válka*, s. 131.

¹⁵³ NÁLEVKA, Vladimír, *Horké krize studené války*, s. 121.

však tyto kroky odmítl. Také americký zástupce v OSN William Attlee jednal s Kennedyho souhlasem s kubánským protějškem Carlosem Lechugou o normalizaci vztahů. V listopadu prezident Kennedy prostřednictvím francouzského novináře Jeana Daniela informoval Castra o ochotě obnovit diplomatické styky. Všechny snahy o sblížení Kuby a USA však byly přerušeny atentátem na prezidenta Kennedyho v Dallasu 22. listopadu 1963, provedeným Lee Harvey Oswaldem, bývalým vojákem USA inklinujícím ke komunismu. Někteří historikové tvrdí, že se tak stalo za podpory kubánského exilu,¹⁵⁴ nicméně samotný Fidel Castro oficiální verze atentátu výrazně zpochybnil.¹⁵⁵ Nový prezident Spojených států Lyndon Johnson odmítl diskuzi s Castrem a zavedl všeobecnou tvrdou politiku vůči Latinské Americe omezením programu „Spojenectví pro pokrok“.

---

¹⁵⁴ Tamtéž.

¹⁵⁵ RAMONET, s. 286-288.

12 ZÁVĚR

Práce si kladla za cíl zohlednit a zhodnotit události, které vedly k vypuknutí Kubánské raketové krize a zároveň posoudit, zda se jednalo o nejvážnější situaci během studené války. Zároveň byla zaměřena na posun mezi vzájemnými vztahy Spojených států amerických, Sovětského svazu a Kuby v rámci poválečného uspořádání světa. Pasáže z prvních kapitol jsou také věnovány podrobnějšímu pohledu na vypuknutí a ukončení revoluce na Kubě v letech 1953 – 1959.

Již s koncem druhé světové války představovaly ideologické rozdíly mezi západem a východem neřešitelnou situaci. Komunistický Sovětský svaz plánoval rozšířit svoji moc a vliv do střední a východní Evropy. Stejně si počínal i v celosvětovém měřítku, proto se na přelomu 50. a 60. let zaměřil na Kubu Fidela Castra, který se díky své levicově zaměřené revoluci dostal až na úplný vrchol mocenského postavení na ostrově. Sovětský svaz poté obratně využil nabízenou příležitost, kdy se od Kuby odvrátily Spojené státy a nabídl Castrovi pomocnou ruku, který ačkoliv nebyl zpočátku přesvědčeným komunistou, se později přihlásil k marxismu-leninismu a z Kuby se tak stal stát řazený do tzv. „východního bloku“.

Spojené státy se vzniklou situací snažily řešit. Vznik režimu spadajícího do socialistického tábora na západní polokouli v těsné blízkosti vlastního území považovaly za nepřijatelné. Jejich aktivity ovšem pouze přispěly k vyhocení situace a k definitivnímu příklonu Fidela Castra k Sovětskému svazu. Omezení veškerého diplomatického a obchodního styku, otevřené distancování vůči latinskoamerickým diktaturám a neúspěšný pokus o invazi v Zátocě sviní jsou toho důkazem.

Generální tajemník Komunistické strany Sovětského svazu Nikita Sergejevič Chruščov ve svém plánu „Anadyr“ o rozmístění sovětských raket na kubánském území mohl počítat s přímou podporou Fidela Castra. Chruščov se tímto krokem snažil zvrátit poměr sil mezi USA

a SSSR. Sovětský státník však pravděpodobně zcela nedomyslel dalekosáhlé důsledky svého plánu a od odhalení vojenské základny na Kubě v říjnu 1962 nedokázal jednoznačně a efektivně vyřešit vzniklou situaci. Americká strana i přes určité podcenění protivníka, kdy se o přítomnosti raket blízko vlastního území dozvěděla až po delší době, nenechala situaci eskalovat do vojenského konfliktu a především díky rozvaze prezidenta Johna Fitzgeralda Kennedyho a jeho nejbližších poradců (výkonný výbor ExComm) zvládla událost ukončit diplomaticky.

Studená válka po Kubánské raketové krizi zažila určitou formu uvolnění vztahů. Byly uzavřeny smlouvy, které omezovaly vojenské zbrojení obou mocností, byla například zavedena přímá linka mezi Bílým domem a Kremlem, aby se předešlo možným nebezpečným nedorozuměním a došlo dokonce na určitou formu hospodářské výpomoci mezi oběma mocnostmi. Kuba samotná byla v podstatě odříznuta od vyjednávání během krize a Fidel Castro společně s vrchními představiteli své vlády považoval tento přístup za narušení suverenity ostrovního státu. Špatné vztahy mezi Kubou a Sovětským svazem pokračovaly ještě několik dalších let.

13 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ABRHÁM, Vladimír, *Operace Anadyr: Motivy sovětského rozmístění strategických raket na Kubě*. Historický obzor, 2002, 5, s. 123–126.
- ALLYN, Bruce J., James G. BLIGHT a David A. WELCH, *Essence of Revision: Moscow, Havana, and the Cuban Missile Crisis*. In: *International Security*, 1990, 3, s. 136–172.
- ANDREW, Christopher a Vasilij MITROCHIN, *Operace KGB a studená válka: Mitrochinův archiv II*, Praha, 2008.
- BRENNER, Philip, *Cuba and the Missile Crisis*. In: *Journal of Latin American Studies*, 1990, 1, s. 115–142.
- BERNSTEIN, Barton J., *The Cuban Missile Crisis: Trading the Jupiters in Turkey?* In: *Political Science Quarterly*, 1980, 1, s. 97–125.
- DALLEK, Robert, *Nedokončený život: John F. Kennedy 1917–1963*, Praha, 2006.
- DOLGOFF, Sam, *Kubánská revoluce: Kritický pohled*, Praha, 2009.
- DURMAN, Karel, *Popely ještě žhavé I.: Válka a nukleární mír*, Praha, 2004.
- FIALA, Jaroslav, *Cesta k vídeňskému summitu: Setkání J. F. Kennedyho a N. S. Chruščova ve Vídni 3.–4. června 1961*. Historický obzor, 2009, 1, s. 25–35.
- FIALA, Jaroslav, *Kubánská revoluce a počátek vlády Fidela Castra*. Historický obzor, 2010, 5, s. 121–137.
- FIALA, Jaroslav, *Nástup kubánské revoluce: Fidel Castro versus USA před padesáti lety*. Dějiny a současnost, 2009, 3.
- GEYER, Georgie Anne, *Fidel Castro: Partyzánský princ*, Praha, 2001.
- GOTT, Richard, *Kuba: Nové dějiny*, Praha, 2005.
- HAAS, Mark L., *Prospect Theory and the Cuban Missile Crisis*. In: *International Studies Quarterly*, 2001, 2, s. 241–270.

- HÝBNEROVÁ, Stanislava, *Mezinárodní vztahy po roce 1945*, Praha, 1997.
- CHRUŠČOV, Nikita, *Vzpomínky Nikity Sergejeviče Chruščova: Magnetofonové nahrávky z období glasnosti*, Praha, 2000.
- JONES, Howard, *Zátoka sviní*, Praha, 2009.
- JUNGBAUER, Radomír, *Organizace amerických států*, Praha, 1988.
- KAHAN, Jerome H. a Anne K. LONG, *The Cuban Missile Crisis: A Study of Its Strategic Context*. In: *Political Science Quarterly*, 1972, 4, s. 564–590.
- KENNEDY, Robert Francis, *Třináct dní: Vzpomínky na Kubánskou raketovou krizi*, Praha, 1999.
- KREJČÍ, Oskar, *Zahraniční politika USA*, Praha, 2009.
- LITERA, Bohuslav, *Studená válka: Mezinárodní vztahy 1945-1963*, Jinočany, 1993.
- LUŇÁK, Petr a Michal REIMAN, *Studená válka 1954-1964: sovětské dokumenty v českých archivech*, Praha, 2001.
- MCKEOWN, Timothy J., *The Cuban Missile Crisis and Politics as Usual*. In: *The Journal of Politics*, 2000, 1, 70–87.
- MOULIS, Vladislav, *Neobyčejný život Nikity Sergejeviče: N. S. Chruščov a jeho doba*, Praha, 2006.
- NÁLEVKA, Vladimír, *Fidel Castro: Caudillo 20. století*, Praha, 2010.
- NÁLEVKA, Vladimír, *Horké krize studené války*, Praha, 2010.
- NÁLEVKA, Vladimír, *Karibská krize*, Praha, 2001.
- NÁLEVKA, Vladimír, *Studená válka*, Praha, 2002.
- NÁLEVKA, Vladimír, *Světová politika ve 20. století II*, Praha, 2000.
- NATHAN, James A., *The Missile Crisis: His Finest Hour Now*. In: *World Politics*, 1975, 2, s. 256–281.

RAMONET, Ignacio, *Fidel Castro: životopis pro dva hlasy*, Praha, 2009.

SMETANA, Vít, *Odložme brýle mámení! Churchillův fultonský projev 65 let poté*. Informační centrum vlády ČR, 2011 - <http://icv.vlada.cz/cz/tema/odlozme-bryle-mameni!---churchilluv-fultonsky-projev-70-let-pote-81843/>

TAUBMAN, William, *Chruščov: Člověk a jeho doba*, Praha, 2003.

THORSON, Stuart J. a Donald A. SYLVAN, *Counterfactuals and the Cuban Missile Crisis*. In: *International Studies Quarterly*, 1982, 4, s. 539–571.

14 RESUMÉ

The main goal of this bachelor thesis was to analyze all aspects of the Cuban Missile Crisis and the events, which led to this critical situation of the Cold War. The Cuban Revolution and Fidel Castro's accession to power led to a deep crisis in the relations between Havana and Washington. Cuba therefore started cooperation with Soviet Union. This wasn't accidental. The leftist revolution in 1953–1959 and subsequent assumption of private and foreign property (especially owned by US citizens and corporations) by the state led to a serious rupture of the US-Cuban relations. The regime of Fidel Castro became isolated and was in a peril of an invasion by forces supported by USA, which eventually occurred in April 1961. One of the results of this American failure was a direct military cooperation between Cuba and USSR.

The ensuing missile crises itself was a result of the internal policy in the Soviet Union, where Nikita Khrushchev wanted to reinforce his declining position. The operation Anadyr planned to weaken the position of United States in the international policy and to strengthen Soviet military capacity. Khrushchev decided to place attack missiles with flight range to hit most of the important military and civilian targets in the United States on Cuban territory. But the government of president John Fitzgerald Kennedy revealed the plan of the operation and wanted to remove the Soviet military base from Cuba. The events in October 1962 were probably the most serious in the whole period of the Cold war. World was endanger by nuclear war.

However the crisis did not evolve into a global conflict and after compromises on the both sides (withdrawal of Soviet missiles from Cuba and withdrawal US missiles from Italy and Turkey, guarantee no-attack Cuba by United States) eventually led to an improvement of the relations between Khrushchev and Kennedy. Cuba wasn't invited to negotiations, which led to temporary deterioration of relations between Havana and Moscow.